

NACIONALNA KOMISIJA ZA PRENOVO PROGRAMOV ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI

Področna komisija za osnovno šolo
Področna skupina za otroke z zmernimi,
težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju

POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Avtorice in avtorji:

mag. Jan Ulaga
Stanka Grubešič
Zvonka Štefančič

Za raven usposablja za življenje in delo:

Alenka Golob
mag. Vida Kovačevič - Slemenšek
Marijan Lačen
mag. Matej Rovšek

Avtorice in avtorji področij dejavnosti so navedeni pred podrobnim zapisom področij dejavnosti.

UVOD

Otroci, mladostniki in odrasli z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju potrebujejo različno stopnjo pomoči vse življenje; motnja v duševnem razvoju je vseživljenjski problem in traja od rojstva do smrti. Zaradi znižanih intelektualnih sposobnosti osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju niso nikoli popolnoma samostojne. S posebnimi vzgojno izobraževalnimi procesi pa njihovo stopnjo samostojnosti in neodvisnosti lahko razvijamo do optimalnih meja. To potrjuje tudi več kot 40-letna pedagoška praksa šolanja teh oseb. Pred uveljavitvijo te prakse so veljale definicije, ki so opredeljevale, kaj vse te osebe ne zmorejo. Sistematičen pedagoški proces v zadnjih štirih desetletjih pa je te definicije izničil, osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju dosegajo nepredvidene razvojne možnosti in danes je dejansko težko predvideti do katere ravni se bodo razvili njihovi potenciali. Izhodišče programa je, da gre pri vzgoji in izobraževanju otrok in odraslih oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju za izrazito specialni pedagoško-andragoški proces.

Osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju zaradi posebnosti te motnje za svoj osebni razvoj potrebujejo neprestano stimulacijo. Posebnost te motnje se v procesu učenja kaže predvsem v:

- zmanjšanih intelektualnih sposobnostih,
- znižani motivacijski sferi,
- pomanjkanju elementov samoaktivnosti,
- manjši potrebi po samopotrjevanju
- slabši intencionalni usmerjenosti

Tudi njihovo šolanje poteka zaradi močno upočasnjenega razvoja drugače.

Posebni program sledi ciljem in načelom systemske in vsebinske prenovе na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami ter (zgoraj navedenim) posebnostim otrok, mladostnikov in odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Posebni program se deli na več delov, in sicer:

- obvezni del, ki traja 9 let
- z možnostjo podaljšanja, ki traja največ tri leta
- nadaljevalni (za učence neobvezni) del, ki traja največ tri leta
- usposabljanje za življenje in delo, ki traja največ pet let.

Posebni program vzgoje in izobraževanja se lahko izvaja tudi v socialno varstvenih zavodih oziroma centrih za usposabljanje. Kadar so otroci usmerjeni vključno z namestitvijo v zavod, so hkrati vključeni v vzgojni (socializacijsko-namestitveni) program.

I. SPLOŠNI DEL PROGRAMA:

1. NAČELA IN CILJI

1.1. NAČELA IN CILJI OBVEZNEGA, NADALJEVALNEGA IN NEOBVEZNEGA DELA PROGRAMA :

Načela:

- čim zgodnejša ter kontinuirana vključenost v izobraževanje, ki zagotavlja tej populaciji sistematično strokovno pomoč že v najzgodnejšem življenjskem obdobju in se neprekinjeno nadaljuje na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja;
- zagotavljanje enakih možnosti ob upoštevanju različnosti pomeni glede na posebne potrebe vsakega posameznika zagotoviti možnost vstopa in udeležbe v izobraževalnem sistemu z ustreznimi prilagoditvami;
- interdisciplinarnost in timsko delo je pogoj za strokovno pomoč pri osebah, ki imajo posebne potrebe na zdravstvenem, vzgojno izobraževalnem, socialnem, zaposlitvenem in drugih področjih življenja;
- individualizacija vzgojno izobraževalnih programov je nujna glede na inter- in intra-individualne razlike udeležencev; v okviru predvidenih vsebin je potrebno prilagoditi oblike, postopke, metodiko in didaktiko;
- aktivnost udeležencev izobraževanja – kar je potrebno s specialno pedagoškimi sredstvi zagotoviti tudi pri učencih z najskromnejšimi učnimi potenciali;
- celovitost vzgojno izobraževalnega dela, ki naj pri vsakem posamezniku skladno z njegovimi potrebami zagotavlja skrb za uravnoteženo telesno, duševno in socialno rast;
- sodelovanje udeležencev - to pri tej skupini ni samo po sebi razumljivo, zato je potrebno razvijati metode, ki jih usposobijo za sodelovanje v odločanju tako pri načrtovanju svojega šolskega dela, kot kasneje (vsaj delno neodvisnega) življenja;
- razvijanje kulture inkluzije, kar pomeni spodbujati v šolskem in vseh drugih okoljih aktivno sprejemanje različnosti – tudi otrok s posebnimi potrebami – ko individualne posebnosti niso več ovira ampak kvaliteta!

Cilji:

- Spodbujati otrokov razvoj na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem, govornem in socialnem področju:
 - o usmerjati, spodbujati in razvijati sposobnosti zaznavanja in opazovanja;
 - o vzpostavljati gibalne vzorce;

- vzpostavljati in razvijati orientacijo v prostoru;
- razvijati gibalne, emocionalne, socialne, igralne in delovne spretnosti;
- spodbujati razvoj pozitivnih osebnostnih lastnosti;
- stimulirati bazalno, preverbalno komunikacijo;
- navajati na komunikacijo z okoljem in razvijati besedno ali nadomestne oblike komunikacije;
- spoznavati lastnosti predmetov in pojavov;
- spoznavati odnose med osebami, predmeti in pojavi;
- razvijati količinske pojme in razvijati računske operacije;
- razvijati in spodbujati socialno sprejemljive oblike vedenja ter vključevanja v okolje;
- razvijati in spodbujati oblikovanje pozitivne podobe o sebi;
- zmanjševati ali preprečevati neprimerne oblike vedenja.
- Navajati na skrb za zdravje in samostojno življenje;
 - privajati na skrb za lastno varnost in zdravje;
 - privajati na čim bolj samostojno hranjenje;
 - privajati na higienske navade in veščine;
 - privajati na čim bolj samostojno oblačenje in obuvanje;
 - navajanje na osebno urejenost.
- Pridobivati osnovna znanja in spretnosti;
 - razvijati osnove matematike, branja in pisanja ter spoznavanja okolja;
 - razvijati gibalne igre, elemente športnih iger in plesa;
 - spodbujati slušno zaznavanje, razvijati občutek za ritem in melodijo;
 - razvijati petje in igranje na preproste glasbene inštrumente;
 - razvijati koordinacijo gibov in ročnih spretnosti;
 - navajati na preproste oblike likovnega izražanja in ustvarjanja;
 - privajati na pomoč ali samostojno opravljanje enostavnih domačih opravil in varovanje okolja;
 - razvijati različne oblike in tehnike ročnih zaposlitev, dela na vrtu in skrbi za male živali;
 - navajanje na enostavne oblike proizvodnega dela, varnost, vztrajnost in natančnost pri delu.
- Navajati na čim bolj aktivno, delno samostojno vključevanje v okolje;
 - navajati na načrtovanje vsakodnevnega življenja in sprejemanje odločitev;
 - navajati na oblike samozagovornišтва;
 - razvijati kritičnost in samokritičnost.

1.2. NAČELA IN CILJI DELA PROGRAMA – USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJE IN DELO

Program je namenjen predvsem usposabljanju za življenje (1), usposabljanju za delo (2) in postopnemu vključevanju v delo (3) in je pri njem potrebno predvsem upoštevati:

- udeleženci programa praviloma niso objekt v procesu programa, temveč subjekt in partner, v maksimalno aktivnem odnosu;
- metode dela temeljijo predvsem na metodah razgovora, opazovanja, situacijskega učenja, pobudnosti, tekmovanja in projektnega dela;
- časovna in prostorska opredelitev sta le občasno točno v naprej opredeljeni, praviloma sta določeni s trenutnimi situacijami, aktualnostmi in dogajanjem v skupini ali pri posamezniku;
- aplicirane vsebine praviloma izhajajo iz potreb posameznega udeleženca, iz njegovih motivov, nagnjenj, afinitet ter iz ugotovljenih njegovih primanjkljajev in upadov v razvoju; zato se obseg vsebin za posameznika prilagaja z individualiziranim programom.

Načela

- kontinuirana vključenost v sistem vzgoje in izobraževanja, ki tej populaciji zagotavlja sistematično strokovno pomoč na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja, vse do vključitve v življenje in delo
- funkcionalnost izobraževanja in usmerjenost le-tega v reševanje stvarnih problemov, s katerimi se bodo srečevali udeleženci izobraževanja pri svojem delu in v življenju
- interdisciplinarnost in timsko delo sta zaradi specifičnosti motnje v duševnem razvoju, vzgojno izobraževalnem, zdravstvenem, socialnem in zaposlitvenem področju pogoj za uspešno strokovno pomoč in optimalen razvoj udeležencev programa
- individualizacija zagotavlja enake možnosti glede na posebne potrebe vsakega posameznika in mu zagotavlja možnost vstopa in udeležbe v izobraževalnem sistemu z ustreznimi prilagoditvami vsebin, oblik in metod dela

- celovitost vzgojno izobraževalnega procesa pri vsakem posamezniku skladno z njegovimi potrebami zagotavlja skrb za uravnoteženo telesno, duševno in socialno rast. Pri tem posebej upošteva konstruktivno aktivnost, emocionalno zadovoljenost in osebnostno potrjenost udeležencev programa
- aktivnost udeležencev programa je načelo, ki le-te postavlja ne glede na njihovo stopnjo motnje v duševnem razvoju v aktiven odnos, jih vidi kot subjekte vzgojno izobraževalnega procesa, ki jim je zagotovljena pravica do izbire, ki se udejanja preko samozagovornišva in zagovornišva
- inkluzija, integracija in normalizacija so načela splošne vrednosti in stalne uporabe, katerih izhodišče je zagotavljanje udeležencem programa takšne pogoje, ki jim bodo upoštevali njihove danosti in omejitve v razvoju, dajali enake možnosti za njihov optimalni razvoj

Cilji:

- spodbujati optimalni razvoj pozitivnih osebnostnih lastnosti udeležencev programa in njihovih sposobnosti na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem, govornem in socialnem področju
- vzgajati in učiti udeležence programa za socialno sprejemljivo vedenje v ožjem in širšem okolju
- navajati na skrb za osebno urejenost, varnost in zdravje
- navajati na samostojno življenje z razvijanjem znanja za koriščenje pravice do izbire in razvojem samospoštovanja in pozitivne podobe o samem sebi ter razvijati sposobnost razreševanja konfliktnih situacij
- poglobljati in pridobivati osnovna znanja, spretnosti, privajenosti in navade na področju znanj splošne poučenosti, razvijanja in ohranjanja samostojnosti, kreativnih znanj likovne in glasbene vzgoje, športa in rekreacije, učenje za aktivno preživljanje prostega časa, učenja samozagovornišva in aktivnega državljanstva, intimnega življenja in odnosov med spoloma, delovnih in zaposlitvenih tehnik
- poglobljati in razvijati elemente delovne vzgoje: delovne spretnosti in navade, vztrajnost, natančnost, delovno disciplino, delovni ritem, razumevanje in upoštevanje navodil, spoznavati in uporabljati različna orodja in različne materiale, privajanje na samostojno opravljanje različnih del ter načrtovanje dela, navajati na smotrno uporabo materiala, navajati na

urejenost delovnega mesta in delovnega prostora, razvijanje spretnosti in navad različnih hišnih opravil, oblikovati navade za lastno varnost in varnost drugih pri delu, razvijati elemente proizvodnega procesa ter navajati na proizvodno delo

- razvijati izkušnjo neposredne vključenosti v delovni proces in proizvodno delo z najrazličnejšimi vsebinami ter v najrazličnejše konkretne življenjske situacije
- razvijati vsebine najbolj elementarnih življenjskih področij, ki zagotavljajo razvoj in kvaliteto oseb z najtežjimi primanjkljaji in ovirami
- navajati na čimbolj aktivno in samostojno vključevanje v okolje, konkretizacija najrazličnejših življenjskih področij, utrjevanje socialnih pravil in komunikacijskih spretnosti

2. TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

Celoten program se deli v stopnje.

- **Obvezni del**

Obvezni del vključuje tri stopnje in tako traja 3 krat po 3 leta. Vsaka stopnja namreč traja tri leta.

Na prvo stopnjo je učenec vključen 1., 2. in 3. leto šolanja.

Na drugo stopnjo je učenec vključen 4., 5. in 6. leto šolanja.

Na tretjo stopnjo je učenec vključen 7., 8. in 9. leto šolanja.

- **Obvezni del z možnostjo podaljšanja** vključuje četrto stopnjo posebnega programa. Vključitev v ta del programa ni obvezna za učenca, ima pa možnost po 75. členu ZOŠ.

Na četrto stopnjo je učenec vključen 10., 11. in 12. leto šolanja.

- **Nadaljevalni - neobvezni del** posebnega programa vključuje peto stopnjo. Vključitev v ta del programa za učenca ni obvezna.

Na peto stopnjo je učenec vključen 13., 14. in 15. leto šolanja.

- **Usposabljanje za življenje in delo**

Posamezen udeleženec posebnega vzgojno izobraževalnega programa se lahko, na osnovi dosežene stopnje razvoja ali ugotovljene nadaljnje smotrnosti usposabljanja, po zaključeni peti stopnji programa ali po njegovemu 21. letu starosti, vključi tudi v Usposabljanje za življenje in delo (v nadaljevanju: UŽD). Ta del programa traja najdlje 5 let, udeleženec pa ga lahko zaključi na koncu vsakega šolskega leta.

Udeleženci v programu napredujejo na osnovi načrtovanih in doseženih ciljev, ki jih opredeljuje individualizirani program.

3. DIFERENCIACIJA IN INDIVIDUALIZACIJA

Glede na izredno heterogenost učencev z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju ter s številnimi kombinacijami drugih dodatnih motenj, primankljajev in ovir je delo na vseh stopnjah individualizirano.

Pouk poteka dosledno po individualiziranem programu za vsakega učenca. Udeleženci programa usposabljanje za življenje in delo se v skladu s svojimi sposobnostmi aktivno vključujejo v oblikovanje svojega individualiziranega programa in to v vseh njegovih fazah, in sicer pri načrtovanju in izvajanju in pri evalvaciji ciljev.

4. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE

V posebnem programu vzgoje in izobraževanja je ocenjevanje na vseh stopnjah izključno opisno, za učence se lahko kot povratna informacija uporablja različne znake, vendar ne številčne ocene. Opisujejo se dosežki v smislu napredovanja po operativnih ciljih iz individualiziranega programa vsakega učenca.

Ob koncu šolskega leta se izda potrdilo z opisno oceno napredka učenca po posameznih področjih.

5. NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA

Učenec zaključi obvezno šolanje, ko obiskuje program na vsaki od prvih treh stopenj 3 leta. Takrat dobi tudi ustrezno potrdilo o izpolnjeni osnovnošolski obveznosti. V potrdilu so opisno navedeni dosežki o doseganju ciljev tega dela programa.

Ob zaključku programa UŽD se udeležencu izda zaključno potrdilo z opisom njegovega stanja z oceno dosežene stopnje razvoja in smernicami za njegovo čim bolj uspešno vključitev v življenje in delo.

6. POGOJI ZA VKLJUČITEV

V posebni program se udeleženci vključijo na osnovi odločbe o usmeritvi.

7. TIMSKO DELO

Udeleženci programa predstavljajo zelo kompleksen problem z etiološkega, fenomenološkega, diagnostičnega in socialno-integracijskega vidika. Zato je njihovo izobraževanje sestavljen, celovit in dolgotrajen proces, ki se izvaja na osnovi povezav različnih znanstvenih in strokovnih spoznanj, ki se združujejo preko svojih postopkov, metod in oblik v celoto, ki zagotavlja uspešen razvoj udeležencev programa. Poleg specialno pedagoške dejavnosti - vzgoje in izobraževanja se v to celoto povezujejo predvsem zdravstvena, socialna in psihološka dejavnost.

V timsko delo pa se aktivno vključujejo tudi starši oz. zakoniti zastopniki udeležencev programa; to vključevanje je še posebej pomembno pri planiranju in evalvaciji operativnih ciljev individualnega programa udeleženca in pri izdelavi operativnega načrta vključevanja udeležencav program.

II. POSEBNI DEL - PODROČJA DEJAVNOSTI – oblike dela

• OBVEZNI DEL POSEBNEGA PROGRAMA

I. A. OBVEZNI DEL - OSNOVNI DEL PRVE, DRUGE IN TRETJE STOPNJE

PODROČJA / leta šolanja	1 stopnja			2 stopnja			3 stopnja			Fond ur
	1 leto	2 leto	3 leto	4 leto	5 leto	6 leto	7 leto	8 leto	9 leto	
Razvijanje samostojnosti	8	8	8	7	7	7	5	5	5	2085
Splošna poučenost	5	5	5	7	7	7	7	7	7	1981
Gibanje in športna vzgoja	3	3	3	4	4	4	5	5	5	1245
Glasbena vzgoja	2	2	2	3	3	3	3	3	3	831
Likovna vzgoja	2	2	2	2	2	2	4	4	4	828
Delovna vzgoja	2	2	2	3	3	3	6	6	6	1137
Število področij	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
Število ur na teden	22	22	22	26	26	26	30	30	30	
Število tednov	35	35	35	35	35	35	35	34	33	

I. B. OBVEZNI DEL - RAZŠIRJENI PROGRAM

PODROČJA / leta šolanja	1. stopnja			2 stopnja			3. stopnja			Fond ur
	1 leto	2 leto	3 leto	4 leto	5 leto	6 leto	7 leto	8 leto	9 leto	
INTERESNE DEJAVNOSTI	5	5	5	5	5	5	5	5	5	1560
PODALJŠANO BIVANJE										
JUTRANJE IN POPOLDANSKO VARSTVO										

DNEVI DEJAVNOSTI / leta šolanja	1 stopnja			2 stopnja			3 stopnja			Skupaj ur
	1 leto	2 leto	3 leto	4 leto	5 leto	6 leto	7 leto	8 leto	9 leto	
Kulturni dnevi	4	4	4	3	3	3	3	2	3	116
Naravoslovni dnevi	3	3	3	3	3	3	3	3	2	104
Športni dnevi	5	5	5	5	5	5	5	5	5	180
Delovni dnevi	3	3	3	4	4	4	8	8	8	180
Šola v naravi										

I. C. VZGOJNI PROGRAM (socializacijski-namestitveni program)

PODROČJA/ leta šolanja	1 stopnja			2 stopnja			3 stopnja			Fond ur
	1 leto	2 leto	3 leto	4 leto	5 leto	6 leto	7 leto	8 leto	9 leto	
Razvijanje samostojnosti	13	13	13	10	10	10	7	7	7	4680
Gibanje in športna vzgoja	6	6	6	5	5	5	5	5	5	2496
Glasbena vzgoja	5	5	5	4	4	4	4	4	4	2028
Likovna vzgoja	3	3	3	2	2	2	1	1	1	936
Delovna vzgoja	6	6	6	8	8	8	8	8	8	3432
Število področij	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
Število ur na teden – največ	33	33	33	29	29	29	25	25	25	
Število tednov- največ	52	52	52	52	52	52	52	52	52	

**• OBVEZNI DEL POSEBENGA PROGRAMA Z MOŽNOSTJO
PODALJŠANJA – ČETRТА STOPNJA**

II. A. OBVEZNI DEL Z MOŽNOSTJO PODALJŠANJA – ČETRТА STOPNJA - OSNOVNI

PODROČJA / leta šolanja	4 stopnja			Fond ur
	10 leto	11 leto	12 leto	
Razvijanje samostojnosti	4	4	4	420
Splošna poučenost	5	5	5	525
Gibanje in športna vzgoja	5	5	5	525
Glasbena vzgoja	2	2	2	210
Likovna vzgoja	3	3	3	315
Delovna vzgoja	9	9	9	945
Izbirne vsebine	2	2	2	210
Število področij	7	7	7	
Število ur na teden	30	30	30	
Število tednov	35	35	35	

II. B. OBVEZNI DEL Z MOŽNOSTJO PODALJŠANJA – ČETRТА STOPNJA - RAZŠIRJENI

PODROČJA / leta šolanja	4. stopnja			Fond ur
	10 leto	11 leto	12 leto	
INTERESNE DEJAVNOSTI PODALJŠANO BIVANJE	5	5	5	525
JUTRANJE IN POPOLDANSKO VARSTVO				

DNEVI DEJAVNOSTI/število dni letno	4 stopnja			Skupaj ur
	10 leto	11 leto	12 leto	
Kulturni dnevi	3	3	3	36
Naravoslovni dnevi	3	3	3	36
Športni dnevi	5	5	5	60
Delovni dnevi	6	6	6	72
Šola v naravi				

II. C. VZGOJNI PROGRAM (socializacijsko-namestitveni)

PODROČJA / leta šolanja	4 stopnja			Fond ur
	10 leto	11 leto	12 leto	
Razvijanje samostojnosti	7	7	7	1092
Gibanje in športna vzgoja	5	5	5	780
Glasbena vzgoja	3	3	3	468
Likovna vzgoja	2	2	2	312
Delovna vzgoja	8	8	8	1248
Število področij	5	5	5	
Število ur na teden	25	25	25	
Število tednov- največ	52	52	52	

- **NADALJEVALNI – NEOBVEZNI DEL POSEBNEGA PROGRAMA**

III. A. NEOBVEZNI DEL - PETA STOPNJA - OSNOVNI

PODROČJA / leta šolanja	5 stopnja			Fond ur
	13 leto	14 leto	15 leto	
Razvijanje samostojnosti	4	4	4	420
Splošna poučenost	5	5	5	525
Gibanje in športna vzgoja	5	5	5	525
Glasbena vzgoja	2	2	2	210
Likovna vzgoja	3	3	3	315
Delovna vzgoja	9	9	9	945
Izbirne vsebine	2	2	2	210
Število področij	7	7	7	
Število ur na teden	30	30	30	
Število tednov	35	35	35	

III. B. NEOBVEZNI DEL - PETA STOPNJA - RAZŠIRJENI

PODROČJA / leta šolanja	5. stopnja			Fond ur
	13 leto	14 leto	15 leto	
INTERESNE DEJAVNOSTI	5	5	5	525
PODALJŠANO BIVANJE				
JUTRANJE IN POPOLDANSKO VARSTVO				

DNEVI DEJAVNOSTI/število dni letno	5 stopnja			Skupaj ur
	13 leto	14 leto	15 leto	
Kulturni dnevi	3	3	3	36
Naravoslovni dnevi	3	3	3	36
Športni dnevi	5	5	5	60
Delovni dnevi	6	6	6	72
Šola v naravi				

III. C. VZGOJNI PROGRAM (socializacijsko namestitveni) za nadaljevalni program

PODROČJA / leta šolanja	5 stopnja			Fond ur
	13 leto	14 leto	15 leto	
Razvijanje samostojnosti	7	7	7	1092
Gibanje in športna vzgoja	5	5	5	780
Glasbena vzgoja	3	3	3	468
Likovna vzgoja	2	2	2	312
Delovna vzgoja	8	8	8	1248
Število področij	5			
Število ur na teden	25			
Število tednov – največ	52			

• USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJE IN DELO

A - osnovni

Področje/ leto šolanja	1. leto	2. leto	3. leto	4. leto	5. leto
Splošna poučenost	5	5	5	5	3
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti	6	6	5	5	3
Kreativna znanja	8	8	7	5	5
Rekreacija in šport	3	3	3	3	3
Aktivno preživljanje prostega časa	3	3	2	2	1
Razvijanje aktivnega državljanstva	2	2	2	1	1
Intimno življenje in odnosi med spoloma	3	3	2	2	2
Delovne in zaposlitvene tehnike	10	10	14	17	22
Skupaj ur tedensko	40	40	40	40	40
Število tednov	35	35	35	35	35

Celoten program je sestavljen tako, da v optimalni meri omogoča socializacijo udeležencev programa v ožjem in najširšem smislu.

B - socializacijsko namestitveni

Področje/ leto šolanja	1. leto	2. leto	3. leto	4. leto	5. leto
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti	Število ur za posamezni predmet za udeleženca se opredeli v individualiziranem programu				
Kreativna znanja					
Rekreacija in šport					
Aktivno preživljanje prostega časa					
Razvijanje aktivnega državljanstva					
Intimno življenje in odnosi med spoloma					
Skupaj ur tedensko	20	20	20	20	20
Število tednov – največ	52	52	52	52	52

Število ur je le okvirno in se znotraj 30 % odstopanja prilagaja posamezniku oziroma njegovemu Individualiziranemu programu. Vsebine se prilagajajo danim okoliščinam in strateškim usmeritvam posamezne ustanove ter njene okolice.

PRILOGA: OPREDELITEV PODROČIJ DEJAVNOSTI

1.

Podrobnejša opredelitev PODROČIJ DEJAVNOSTI posebnega programa - obvezni del, obvezni del z množnostjo nadaljevanja, neobvezni del.

Avtorji:

mag. Jan Ulaga
Zvonka Štefančič
Stanislava Grubešič
Elizabeta Fijavž
Vojka Lipovšek
Janja Magdič
Ervin Rožič
Stojan Turičnik
Matejka Zagožen
Ida Jurgec
Silva Bajde
Milojka Sevšek
Ivana Srebot
Matjaž Florjančič
Ljubomir Miličević
Mojca Bolčina
Irena Roblek
Irena Stergar
Loredana Sajovic
Darinka Pirc
Andreja Reberc Ribarič
Ivan Plesec
Valerija Vidic
Mašenka Rodman Madric
Franci Zupan
Borko Radešček
mag. Janja Cotič

Vsebine in organizacija specialno-pedagoškega dela

Vsebine izhajajo iz ciljev, opredeljenih v šestih **področjih dejavnosti**:

1. Razvijanje samostojnosti
2. Splošna poučenost
3. Gibanje in športna vzgoja
4. Glasbena vzgoja
5. Likovna vzgoja
6. Delovna vzgoja

Predmetnik glede obsega in števila ur posameznih dejavnosti izhaja iz značilnosti učencev ter uspešne dosedanje prakse. Glede na že omenjeno upočasnjenost razvoja, šibko in kratkotrajno pozornost, pomanjkanje lastne nagnjenosti k dejavnosti in druge strukturne ter razvojne posebnosti je potrebno zagotoviti tem učencem dnevno in tedensko mnogo več ur specialno-pedagoške in druge pomoči, kot je običajna "šolska obremenitev". Posebni program vzgoje in izobraževanja je v načelu celodnevni program, kjer se stalno prepletajo bolj in manj zahtevne dejavnosti, učenje in sprostitev, učenje vsakdanjih spretnosti in socialnih veščin v zaporednih krajših časovnih enotah. V izjemnih primerih se lahko na željo staršev izvaja tudi v skrajšani, poldnevni obliki - vendar ne v škodo učencev, ki glede na svoje posebnosti potrebujejo celodnevno strokovno pedagoško in drugo specialistično pomoč, ne le varstvo.

Učenci, ki so hkrati z usmeritvijo v posebni program vzgoje in izobraževanja usmerjeni tudi v namestitev v socialno varstveni zavod za usposabljanje potrebujejo specialno-pedagoško spodbudo in pomoč tudi v dneh ob koncu tedna, med prazniki in počitnicami - kadar jih starši ne vzamejo domov - in je zato njihov predmetnik razširjen. Seveda pa gre v tem primeru predvsem za sprostivne dejavnosti in drugačne oblike dela, vendar v skladu z določenimi operativnimi cilji gibalne in športne vzgoje, likovne ustvarjalnosti, glasbe in plesa, delovne vzgoje v vsebinah domačih opravil, varovanja okolja, skrbi za vrt in male živali. Ob tem je tudi veliko priložnosti za razvijanje samostojnosti, za socializacijo in komunikacijo ter za čim bolj neposredno vključevanje v fizično in socialno okolje. Tudi dneve dejavnosti izvajamo, če je le mogoče, skupno z drugimi učenci in v običajnem okolju.

Vodstva zavodov naj se s starši ali skrbniki dogovorijo o najmanjšem številu dni, ki jih bo učenec na leto preživel doma zaradi ohranjanja stikov z družino in morebitne vrnitve v matično okolje, kadar ne bo več razlogov za bivanje v zavodu.

Načrtovanje, izvajanje in spremljanje

Otroci, ki se usmerjajo v posebni program vzgoje in izobraževanja praviloma potrebujejo pomoč na vseh področjih razvoja: telesnem, duševnem in socialnem. Zato je v vseh obdobjih potrebno tesno in korektno sodelovanje strokovnjakov vseh disciplin, odvisno od potreb posameznega otroka - starši pa naj bodo otroku in sebi v pomoč vključeni tudi na sestanke strokovnih skupin - timov ter priprave osebnih (individualnih) vzgojno izobraževalnih načrtov. V načrtovanje in kasneje izvajanje le-teh se po potrebi vključujejo tudi laični sodelavci, ki vsakodnevno neposredno živijo s posamezno osebo, predvsem pa udeleženci izobraževanja sami, kadar je to le mogoče. Seveda je za njihovo aktivno participacijo potrebno predhodno privajanje in spodbujanje izražanja svojega mnenja. Vsi sodelujoči strokovnjaki morajo spoštovati etične kodekse svojih strok, upoštevati varstvo osebnih podatkov ter o tem poučiti tudi druge sodelavce.

Individualizacija učno vzgojnega dela je zaradi velike heterogenosti populacije eno od temeljnih izhodišč specialno-pedagoškega dela, prav tako tudi dela drugih strokovnih delavcev in staršev. Ne le zaradi razlik v sposobnostih in možnosti razvoja, tudi glede na posebnosti okolja in spodbud v predšolskem obdobju so si posamezniki ob vstopu v šolo zelo različni - nekateri so kljub telesni rasti še vedno popolnoma odvisni od nege in pomoči drugih, drugi pa bi morda v nekaterih segmentih lahko dosegali minimalne učne standarde Prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom. Posebni program vzgoje in izobraževanja je lahko le okvir s svojimi načeli in globalnimi cilji. Izkušnje kažejo, da učenci pogosto več razumejo, kot zmorejo izraziti - kar pomeni, da pri načrtovanju stremimo raje k zahtevnejšim, kot prelahko dosegljivim operativnim ciljem in temu prilagajamo tudi učne strategije. Seveda pa nasprotno tudi precejšnje ne koristi niti učencem, niti staršem ali pedagogom, zato je prvi pogoj res dobro poznavanje otrokovih potencialov, osebnostne strukture, temperamenta, načinov odzivanja, interakcije z drugimi ljudmi, njegovih socialnih in drugih izkušenj ter okolja iz katerega prihaja.

Posebno pozornost zahtevajo učenci z dodatnimi primanjkljaji, ovirami ali motnjami, kar je žal zelo pogosto pri otrocih s težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju, saj gre za poškodbe, bolezni ali stanja, kjer je posledično prizadet ali močno spremenjen tako duševni kot telesni razvoj. Ti učenci potrebujejo dodatne prilagoditve v izvajanju vzgojno izobraževalnega programa, njihovi učitelji pa dodatna specialno pedagoška znanja specialnih usmeritev - npr. tiflopedagoška pri slepih in slabovidnih učencih.

Ne glede na vse naštetje in druge posebnosti izhajamo iz osnovne predpostavke, da prav vsak učenec ima možnosti za razvoj in svoja "močna področja" na katerih gradimo.

Izvajanje posebnega programa vzgoje in izobraževanja je prav tako prilagojeno učencem in glede na njihovo šibko ter kratkotrajno pozornost zahteva drugačno razporeditev pouka. Osnovna časovna enota ni šolska ura ampak je učenje v najširšem smislu - kot stimulacija čutil, kot sproščanje, komunikacija, spoznavanje in vzpostavljanje primernih odnosov, kot igra, kot razvijanje preprostih učnih strategij, pridobivanje izkušenj, spretnosti in veščin, kot delo razdeljeno na krajša časovna obdobja, v katerih se izmenjujejo, dopolnjujejo in prepletajo bolj ali manj zahtevne naloge učenja in sprostitev z najrazličnejšimi metodičnimi in didaktičnimi pristopi, tehnikami in oblikami, vezanimi na obravnavano učno temo in zadane cilje. Spodbujanje razvoja danih sposobnosti poteka tudi preko učenja in utrjevanja opravljanja osnovnih življenjskih opravil (kot npr. oblačenje, hranjenje, toaleta...) teče načrtovano in spontano preko vsega dneva, je hkrati "pouk" in "usmerjeni prosti čas". V izvajanju sodelujejo - skladno s potrebami posameznega učenca ali skupine - tudi drugi strokovni sodelavci, kot so logopedi, delovni terapevti, fizioterapevti in pomočniki, ki jih usmerja specialni pedagog.

V teku dneva upoštevamo običajno nihanje pozornosti, zato naj bodo za učence zahtevnejše naloge na vrsti predvsem v dopoldanskem času. Prav tako ves čas skrbimo za uravnoteženost vseh štirih "Unescovih" stebrov vzgoje in izobraževanja - pridobivanje znanja, učenje spretnosti in veščin, učenje socialnih veščin in razvijanje svoje osebnosti vključno s pozitivno samopodobo.

Specialno-pedagoško in drugo strokovno delo načrtujemo in izvajamo zelo postopno, po majhnih korakih, s sprotnim preverjanjem in dopolnjevanjem. Potrebno je veliko vztrajnosti, neštete ponavljanja in utrjevanja že osvojenega, ob spodbudah in pohvalah. Ponazorila naj bodo čim bolj enostavna, konkretna in iz učenčevega vsakdanjega okolja.

Večina učencev te skupine ima manjše ali skoraj nepremostljive težave v komunikaciji - bodisi zaradi intelektualnih, fizioloških, značajskih posebnosti ali celo kombinacije navedenih, morda tudi zaradi preteklih neugodnih izkušenj, negativnih reakcij okolja na njihove poizkuse navezovanja stikov. Zato je še toliko pomembnejši kakovosten, pošten in strpen stik med učencem in učiteljem, obojestransko zaupanje, poslušanje in vživljanje. Tudi tu je nujno neposredno sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci (npr. z logopedom, psihologom...) in starši.

Pedagoško delo poteka praviloma v skupinah, glede na zelo zahtevne kombinacije motenj, ki onemogočajo skupinsko delo (npr. težje oblike asocialnega vedenja, agresivnost, neprestan nemir in podobno) pa lahko izjemoma tudi individualno ali v paru.

Glede na že omenjeno pomanjkanje lastnih pobud učenec, razen v času počitka, ne bi smel biti prepuščen sam sebi, potrebuje podporo pri organiziranju svojega

časa. Najbolj odvisnim pomagajo strokovni in drugi delavci dobesedno 24 ur na dan in pri vseh, tudi najbolj intimnih življenjskih opravilih.

Spremljanje doseganja operativnih ciljev individualiziranega vzgojno izobraževalnega programa je stalna naloga specialnega pedagoga in drugih članov strokovne skupine, ki je načrt pripravila. Pred večjimi spremembami je potrebno pridobiti tudi mnenje staršev oziroma naj ti sodelujejo pri pripravi novih operativnih ciljev - če tega ne želijo ali ne zmorejo pa morajo biti z njimi vsaj seznanjeni.

Sodelovanje s starši

Starši otrok, ki imajo trajno tako velike razvojne težave, da so usmerjeni v Posebni program vzgoje in izobraževanja so v posebnem položaju, ki ga je treba upoštevati in spoštovati. Njihovo sodelovanje s šolo je še mnogo bolj pomembno, kot je to običajno in so pomembni sodelavci v spoznavanju učenca, načrtovanju in izvajanju individualiziranega programa - celo če ne želijo ali ne zmorejo sodelovati. Zato je potrebno organizirati vse formalne in neformalne oblike sodelovanja: svet staršev, sodelovanje v svetu šole ali zavoda, roditeljske sestanke, govorilne ure, pisno obveščanje o dogajanju, predavanja in razne druge oblike informiranja in izobraževanja. Običajno so zelo koristne tudi neformalne oblike, kot so skupne prireditve, praznovanja, delovne akcije, zbiranje sredstev za izboljšave opreme ali izlete in letovanja. Starši morajo začititi, da se učitelji, vodstvo in drugi delavci trudijo za njihovega otroka po najboljših močeh, a v skladu z veljavnimi predpisi in strokovno doktrino.

Pozitivne so izkušnje z organizacijo skupin za samopomoč staršev.

Včasih so pričakovanja staršev previsoka ali pa je njihovo sodelovanje neustrezno oziroma ga sploh ni – v takih primerih je potrebno poiskati, seveda dosledno v skladu s strokovno etiko, vzroke za to in storiti vse, da bi bilo razumevanje otrokovih potreb čim bolj objektivno in vzgoja usklajena. Vedno pa ima prednost dolgoročno korist otroka oziroma udeleženca izobraževanja!

Vpetost v okolje

Načelo aktivnega vključevanja ("inkluzije") in normalizacije se bo uresničevalo tudi z vsakodnevnim, načrtovanim in spontanim vključevanjem učencev v bližnje in širše okolje. Za take dejavnosti je mnogo možnosti: obiskovanje trgovin, primernih lokalov, knjižnice, pošte; kulturnih prireditev; izmenjave športnih, likovnih, gledaliških in drugih skupin učencev z učenci okoliških šol, skupni projekti ali akcije z učenci in dijaki »brez posebnih potreb«; javne razstave izdelkov; sodelovanje na novoletnih, božičnih in drugih sejmih; pri

akcijah urejanja okolja; sodelovanje z gasilci in policijo; prostovoljno - v dogovoru s starši - obiskovanje verskih obredov; vključevanje v lokalna društva: med tabornike in skavte, planince, dramske skupine; povezovanje z delovnim okoljem in občasno skrbno načrtovano ter spremljano vključevanje v delo lokalnega varstveno delovnega centra, invalidskega podjetja ali primerno drugo obliko zaposlovanja mladostnikov.

Izvedbe posebnega programa vzgoje in izobraževanja si ni mogoče zamisliti brez čim večje fizične mobilnosti - tudi učenci z najtežjimi motnjami naj odhajajo - seveda primerno varovani, z usposobljenim spremstvom in z dovoljenjem staršev - na učne ekskurzije, izlete ali letovanja.

Občasni odhodi na kmetijo, v živalski vrt, bazen oziroma kopališče, nakupovalni center, diskoteko in podobno so sestavni del področja splošne poučenosti: vedenje v različnih okoljih in položajih, orientacije v bližnji in širši okolici, navajanje na varno udeležbo v prometu, uporabo denarja, skratka komunikacije in socializacije v najširšem smislu. Ob tem spremljevalci potrebujejo tudi veliko strpnosti, potrpežljivosti in spretnosti pri reševanju nepredvidljivih zapletov, pogosto ne zaradi učencev ampak zaradi občasnih nerazumevajočih odzivov neozaveščenih ljudi.

Učenci naj se čim več gibljejo v naravi, primerno zaščiteni tudi v slabših vremenskih razmerah. Tudi tisti z najtežjimi motnjami ne smejo biti obravnavani kot bolniki ampak predvsem kot učenci - otroci in mladostniki kot drugi, vendar z nekaterimi posebnimi potrebami. Le tako jih bodo kot drugačne, a enakopravne, postopno sprejeli medse tudi drugi.

1.1. PODROČJA DEJAVNOSTI

Posebni program vzgoje in izobraževanja vključuje šest področij dejavnosti: razvijanje samostojnosti, splošno poučenost, gibanje in športno vzgojo, glasbeno vzgojo, likovno vzgojo, delovno vzgojo.

Zapisani operativni cilji pri posameznih področjih dejavnosti predstavljajo okvir, znotraj katerega so primeri dejavnosti in predlagane vsebine strokovna ponudba učiteljem.

Področja dejavnosti so medsebojno povezana. Učitelji pri načrtovanju in izvajanju predlagane vsebine in dejavnosti na različne načine povezujejo, dograjujejo in dopolnjujejo.

Operativni cilji po stopnjah so stopnjevani v majhnih korakih, kajti učenci napredujejo kronološko, njihove sposobnosti pa so zelo različne. Če so operativni cilji za učenca znotraj posamezne stopnje previsoko ali prenizko zastavljeni, jih učitelj v okviru individualiziranega programa prilagodi tako, da izbere operativne cilje višje ali nižje stopnje.

1 RAZVIJANJE SAMOSTOJNOSTI

Področje dejavnosti Razvijanje samostojnosti zajema pet podpodročij: hranjenje, osvajanje higienskih navad, oblačenje, osebno urejenost in skrb za varnost.

1.1 Splošni cilji

- usvajanje prvin lastne oskrbe vse do maksimalne stopnje samostojnosti,
- usvajanje osnove primernega hranjenja in sprejemanja hrane,
- usvajanje osnovnih higienskih navad,
- navajanje na primerno in praktično oblačenje, obuvanje in ustrezen videz,
- navajanje na organizacijo časa (dnevni red),
- razvijanje osnov prostorske in časovne orientacije,
- razvijanje vztrajnosti in natančnosti,
- oblikovanje in privzganje osnovnih pravil primernega vedenja in ustreznih socialnih navad,
- usvajanje prvin vezanih na zdravje, spolnost in varnost,
- usvajanje primernih ravnanj v primeru bolezni in v izjemnih situacijah.

1.2 Operativni cilji

- razvijanje samostojnega hranjenja,
- spodbujanje prepoznavanja in razlikovanja hrane,
- spodbujanje samostojne uporabe jedilnega pribora,
- spodbujanje uporabe osnovnih pravil bontona pri hranjenju,
- spodbujanje učenca, da samostojno pripravi mizo za obed, pogrinjek,
- spodbujanje samostojne priprave hrane (operejo sadje, zelenjavo pred uživanjem, razrežejo hrano, namažejo namaz na kruh...) in pijače,
- usvajanje higienskih navad,
- navajanje na kontrolo močenja in blatenja,
- razvijanje osnovnih higienskih navad (umivanje rok po toaleti, umivanje zob, kopanje...),
- spodbujanje samostojnosti pri umivanju in negi telesa,

- razvijanje spretnosti oblačenja in slačenja, rednega menjanja perila,
- razvijanje spretnosti obuvanja in sezuvanja,
- razvijanje sposobnosti pravilne izbire oblačil in obutve glede na vremenske pogoje, letne čase in različne situacije,
- spodbujanje in negovanje skrbi za osebno urejenost,
- spodbujanje skrbi za varnost,
- spodbujanje skrbi za zdravje.

1.3 Primeri dejavnosti

Učenci

- sodelujejo pri hranjenju tako, da v rednih presledkih sprejemajo hrano,
- reagirajo na opozorila v zvezi s hranjenjem,
- učenci odgriznejo tršo hrano v primerni velikosti,
- od večjega kosa kruha odgrizne primeren košček,
- koordinirano se hranijo z nožem in vilico,
- zajamejo hrano z zajemalko, zajamejo juho, odmerijo količino,
- po potrebi si obrišejo usta s servieto, pred hranjenjem si servieto položi na noge,
- v kozarec natočijo primerno količina gostega soka in dolijejo vodo,
- pri pospravljanju mize s krožnika odstranijo ostanek hrane v pripravljeno posodo,
- odnesejo umazano posodo v pomivalni stroj ali korito in razvrstijo posodo v pomivalni stroj v predale za pribor, krožnike,...
- pobrišejo mizo z mokro in s suho krpo,
- posodo jemljejo iz pomivalnega stroja in jo razvrščajo v elemente in predale, razvrstijo posebej žlice, vilice, nože,
- v restavraciji si naročijo hrano, izbere med ponujenim, mirno počakajo na hrano, pred odhodom prosijo za račun,
- segrejejo si čaj, kavo,
- zmešajo si solato,
- izrazijo zadovoljstvo ob čistoči,
- če še uporabljajo plenico, jo pustijo nameščeno in pomagajo pri namestitvi ali si jo sami namestijo,
- opozorijo na potrebo, diskretno opozorijo pedagoga in gredo do wc-ja sami, se zaprejo na wc ju, se uredijo na wc, slečejo, oblečejo, obrišejo s papirjem in papir odvržejo v školjko ter potegnejo vodo, uredijo prostor po opravljeni potrebi, si umijejo roke,
- zaprejo vrata za seboj in obrnejo kljukico oz. se »zaklene in odklene«, uredijo wc po opravljeni potrebi, pritisnejo na osvežilec, uporablja wc račko,
- se seznanijo in uporabljajo bide, uporabljajo bide ob primernem času in na primeren način,
- ob vodenju najdejo wc v restavraciji, izberejo primerne (moški ali ženski), uporabljajo žeton ali denar na javnih wc-jih,
- sodelujejo pri umivanju, umijejo roke, zobe, uporabljajo zobno nitko, ...
- pripravijo vse za kopanje, se slečejo, skopajo, umijejo lase in obrišejo, uredijo prostor za seboj,
- učenke se kopajo samostojno, skrbijo za vsakodnevno intimno nego, se uredijo ob menstruaciji, si namestijo vložek,...
- izberejo ustrezno kozmetično sredstvo in ločijo npr. šampon od losijona za po kopanju ob minimalnem vodenju,

- pospravijo umazano perilo, razporedijo pripomočke na primerno mesto, izključijo električne aparate, pobrišejo del kopalnice, ki jo je uporabljali, ugasnejo luči in zaprejo kopalnico za seboj,
- ob vodenju pokažejo na spremembe na koži, zobeh, pojav izcedkov...
- dovolijo, da se jih sleče, obleče, sodelujejo pri oblačenju/slačenju,
- izrazijo zadovoljstvo ob čistoči, urejenosti,
- se uredijo in preoblečejo priložnosti primerno in ob primernem času,
- si skrtlačijo obleko, zapnejo gumbe, zadrge, zaveže pentlje, zapne sponke, kaveljčke,
- spoznajo svoja oblačila in jih zložijo, si pripravijo obleko, izberejo svojo med drugimi in jo pospravi omaro,
- si ob pomoči izberejo obleko in obutev v trgovini,
- učenci prepoznajo svojo obutev,
- potisnejo nogo v čevelj, učenci si nataknejo in sezuje škornje za de, učenci si obužejo in sezujejo čevlje z zadrgo, drug drugemu v garderobi pravilno namestijo obutev, učenci si napeljejo vezalke v škorenj,
- učenci si v trgovini poiščejo čevlje, ki jih glede na letni čas potrebujejo,
- pokažejo zlikana oblačila,
- se opazujejo v ogledalu,
- opazijo umazane nohte, si očistijo nohte,
- držijo glavo v primernem položaju za britje, učenci se samostojno brijejo,
- izberejo čista oblačila in obutev, opazijo negativno spremembo na svojem oblačilu,
- odložijo mokra oblačila in obutev na primerno mesto,
- češejo drug drugega, gredo k frizerju, pustijo se postriči, urediti pričesko, izberejo pričesko, morebitno barvo za lase, plačajo,
- zavedajo se pomena in vrednosti obleke in obutve, se primerno oblečejo in obužejo,
- drug drugemu sušijo lase, si očistijo nohte s krtačo,
- opazijo oprano perilo in ga obesi,
- izberejo si kravato, pas, torbico, klobuk, nakit...
- upoštevajo barvo in primernost glede na situacijo,
- se naličijo s pomočjo, izberejo lak za nohte, s pomočjo si nalakirajo nohte, odstranijo lak z nohtov,
- sledijo oznakam smeri gibanja,
- na stolu se ne gugajo,
- v vozičku ne poskakujejo in se ne nagibajo,
- opozorijo na odpet pas, na zavoro,...
- upoštevajo označbe za globino vode,
- upoštevajo označbe na cesti in pravila vedenja v prometu,
- preden potisnejo roke pod pipo preverijo temperaturo vode s prstom,
- vnetljive lake, stvari odlagajo v primerno ognjevarno omaro,
- upoštevajo vrstni red postopka dela in uporabe strojev,
- vedno si umijejo roke po uporabi toaleta,
- prepoznajo oznako na svojih toaletnih pripomočkih,
- naštejejo ali pokažejo na slikah zdravo prehrano,
- sodelujejo na tekmovanjih,
- upoštevajo ure, ob katerih morajo vzeti zdravilo,
- učenke se pustijo ginekološko pregledati ob prisotnosti znane osebe,
- upoštevajo predpisano dieto.

2 SPLOŠNA POUČENOST

Področje dejavnosti Splošna poučenost zajema tri podpodročja: spoznavanje okolja, jezik in matematiko.

2.1 Splošni cilji

Spoznavanje okolja

- razvijanje vseh razvojnih potencialov, ki jih učenci posedujejo,
- razvijanje senzomotorike in pridobivanje senzornih izkušenj, zaznav, predstav,
- razvijanje izkustvenega učenja,
- razvijanje miselnih procesov: pozornost, sklepanje, zmožnost reševanja problemov, predvidevanje, povzemanja bistva, pomnjenje, ustvarjalno mišljenje, posploševanje, analiza, sinteza,
- spodbujanje k aktivnemu sodelovanju v spoznavanju oseb, predmetov, rastlin, živali, pojavov,
- razvijanje sposobnosti opazovanja oseb, predmetov, rastlin, živali, pojavov,
- spoznavanje lastnosti predmetov, pojavov,
- razvijanje orientacije v bližnji in širši okolici,
- razvijanje orientacije v času,
- navajanje na razumevanje in upoštevanje pravil, ki omogočajo socialno interakcijo, socialno učenje,
- razvijanje sposobnosti, da spozna in se prilagodi običajem in navadam v okolju v katerem živi,
- razvijanje spoštljivega odnosa do sebe, oseb, rastlin, živali,
- spoznavanje zdravega in varnega načina življenja,
- razvijanje občutka pripadnosti,
- ozaveščanje, razumevanje in izražanje svojih potreb in čustev,
- vživljanje v različne vloge,
- spoštovanje drugih, razvijanje solidarnosti in medsebojne pomoči,
- razvijanje odgovornega ravnanja v različnih socialnih situacijah,
- pridobivanje stališč in vrednot.

Jezik

- razvijanje neverbalnega sporazumevanja,
- razvijanje govornih sposobnosti,
- navajanje na razumevanje govornih sporočil,
- razvijanje spretnosti rok in prstov,
- razvijanje sposobnosti usklajevanja oči - roka, roka - roka,
- razvijanje predbralnih sposobnosti in branja,
- razvijanje predpisalnih sposobnosti in pisanje.

Matematika

- spoznavanje odnosov med predmeti in razlikovanje kvalitativnih lastnosti predmetov,
- razvijanje količinskih pojmov,
- prepoznavanje in pisanje števil,
- razvijanje računskih operacij,
- spoznavanje denarja in njegova uporaba,

- spoznavanje osnov računalništva.

2.2 Operativni cilji

Spoznavanje okolja

- učenec spoznava sebe, svoje telo, njegove dele in njihovo funkcijo,
- spoznavanje in prepoznavanje oseb v najbližjem okolju,
- spoznavanje, da se živa bitja med seboj sporazumevajo,
- prepoznavanje lastnih čustev in čustev drugih,
- spoznavanje šole, zavoda in šolskega, zavodskega okoliša, orientacija v prostoru (npr. da samostojno najde svoj razred),
- spoznavanje in prepoznavanje različnih prostorov (učilnica, kabinet, telovadnica...), opreme, šolskih potrebščin in njihove namembnosti,
- spoznavanje in prepoznavanje lastnega doma, poznavanje svojega naslova,
- spoznavanje širše okolice, njenih značilnosti in orientiranje v njej,
- spoznavanje v čem sta si različna mesto in vas,
- spoznavanje in primerjanje sprememb in lastnosti letnih časov,
- spoznavanje vremenskih pojavov,
- spodbujanje časovne orientacije (noč/dan, ura, koledar...), spoznavanje merjenja časa,
- spoznavanje človeškega telesa, njegove zgradbe, funkcij,
- spoznavanje razlike med spoloma,
- spoznavanje, da se živa bitja razmnožujejo, živijo in umrejo,
- spoznavanje in prepoznavanje oblačil in obutve, pravnega in primerne oblačila in obuvanja,
- spodbujanje skrbi za varnost in zdravje,
- spoznavanje nevarnosti v gospodinjstvu, pri hoji, v prometu...,
- prepoznavanje osnovnih bolezenskih simptomov in upoštevanje nasvetov za zdravje,
- spoznavanje in razumevanje kdaj in zakaj obiščemo zdravnika, zobozdravnika,
- spoznavanje pomena redne nege telesa in rekreacije,
- spoznavanje in prepoznavanje živali, njihovih lastnosti, bivališč...,
- prepoznavanje različnih prometnih sredstev,
- spodbujanje varnosti v prometu,
- spoznavanje in prepoznavanje poklicev,
- spoznavanje raznih in različnih praznikov in običajev.

Jezik

- razvijanje izražanja s kretnjami in gibi,
- spoznavanje, razumevanje in uporaba nebesednih sporočil,
- razvijanje zmožnosti odzivati se na neverbalno izražanje želja in predlogov drugih,
- razvijanje in uporaba verbalne komunikacije v različnih funkcijah in položajih ob vsakodnevnih dejavnostih ter v različnih socialnih situacijah,
- doživljanje in spoznavanje verbalne komunikacije kot vir ugodja, zabave in reševanja problemov,
- razvijanje predbralnih in predpisalnih sposobnosti in spretnosti,
- spoznavanje in uporaba pisnega jezika za sporazumevanje, ustvarjanje in zabavo,
- spodbujanje ugodja ob poslušanju in pripovedovanju pravljic in drugih literarnih del.

Matematika

- spoznavanje in spodbujanje razumevanja odnosov med predmeti,
- opisovanje položaja predmetov (za, pred, na, pod...) in orientacija v prostoru,
- razlikovanje kvalitativnih lastnosti predmetov,
- klasificiranje in razvrščanje predmetov,
- razvijanje količinskih pojmov,
- merjenje količin,
- seznanjanje in prepoznavanje simbolov,
- spoznavanje in pisanje števil, štetje,
- razvijanje računskih operacij,
- razvijanje in spoznavanje geometrijskih pojmov,
- spoznavanje simetrije, geometrijskih teles in likov,
- razvijanje orientacije v prostoru,
- spoznavanje osnov računalništva in spodbujanje oz. razvijanje uporabe računalnika.

2.3 Primeri dejavnosti

Spoznavanje okolja

Učenci

- izvajajo igre, kjer se večkrat pojavi njihovo ime
- v skupini pripravimo plakat z večjimi formati fotografij otrok in osebja, učenci opazujejo razlike in se primerjajo med seboj
- ob igri in različnih dejavnostih vzpodbujamo občutke za medsebojno pomoč, prijateljstvo
- učenci vodeno in usmerjeno prevzemajo zadolžitve
- pomagajo sošolcu pri oblačenju
- obiščemo kabinete delovne terapije, fizioterapije, druge posebne prostore v hiši, spoznavamo uporabo pripomočkov...
- odnesejo sporočila v sosednji razred, pisarno, določen kabinet, med obiski kabinetov spoznavajo, imenujejo osebje
- preko igre ugibanja oseb po osebnem opisu in opisu njihovih del, nalog, spoznavajo zaposlene na šoli
- sprehodi v okolico šole, ogled sprehajalnih poti
- od doma prinesejo fotografije, usmerjeno opazujejo fotografije, narišejo/ naredijo družinsko drevo s pomočjo fotografij ob pomoči učitelja, v usmerjenem pogovoru o sorodstvu spoznavajo širše sorodnike
- praznujejo rojstni dan in pišejo voščilo
- na letovanjih pišejo, telefonirajo
- sprehodijo se v bližino njihovega doma, če živijo v zavodu
- neposredno opazujejo okolico, naselje hiš, vrtove in jih primerjajo med seboj po velikosti in namembnosti
- v šolski kuhinji si pripravijo napitek, jed
- živila kupijo v najbližji trgovini
- obiščejo salon pohištva, v konkretni situaciji pokažejo, imenujejo določeni kos pohištva
- iz reklamnega gradiva izrežejo kose pohištva, oblikujejo posamezne prostore...
- fotografijo kosa pohištva postavijo k ustrezni predstavitvi posameznih prostorov v stanovanju

- pogovorijo se o nakupovanju in željah
- vozijo se z avtobusom, obišejo javne ustanove, prireditve
- v naravi opazujejo in doživijo značilnosti vremena, opazujejo odpadanje listja, pogosto deževno vreme, ugotavljajo, da je hladneje, značilnosti vremena opišejo s pomočjo slik, plakatov, spremljajo, poslušajo, berejo vremenske napovedi, izpolnjujejo vremenski koledar
- obišejo sadovnjak, vinograd, tržnico, s pomočjo tipa ugotavljajo kateri sadež drži v roki
- z različnimi dejavnostmi razlikujejo in imenujejo okuse in vonje
- sodelujejo pri obiranju, pobiranju in sortiranju sadja
- sadje lupijo, režejo in spoznavajo kaj ima sadež v notranjost, pripravljajo jedi iz sadja
- izdelajo plakate
- obišejo vrt in polje, tipajo, okušajo zelenjavo, opazujejo pobiranje poljskih pridelkov...
- obišejo tržnico, zelenjavo prinesejo v učilnico, kjer jo sortirajo, razlikujejo, zelenjavo jedo
- imenujejo posamezne vrste zelenjave na slikah, aplikatih, povedo kje in kako rastejo posamezne vrste zelenjave, sodelujejo pri pripravi ozimnice, sami pripravljajo ozimnico, ogledajo si ozimnica...
- gozd in značilnosti spoznavajo v naravnem okolju, gozd si ogledajo na filmu, diapozitivih, pogovarjajo se z gozdarjem, povedo razliko med iglastim in listnatim drevjem, pobirajo in nabirajo (samostojno ali s pomočjo) gozdne plodove in sadeže, s tipom prepoznavajo gozdne plodove...
- gozdne živali si ogledajo v naravnem okolju (narava, živalski vrt), imenujejo, opišejo gozdne živali, imenujejo gozdne živali in njihova bivališča na fotografiji, plakatu
- imenujejo in opišejo preparirane gozdne živali, gledajo diapozitive in filme o živalih, zbirajo slike živali in izdelujejo plakate
- igrajo se igro "dan-noč", imenujejo vse dele dneva, imenujejo in opišejo aktivnosti v različnih delih dneva, opazujejo pot sonca v naravi
- gledajo, opazujejo, berejo različne knjige, leksikone in učbenike
- zbirajo različne koledarje, označujejo na koledarju pomembne dogodke v letu, dnevno povedo datum in ga zapišejo, izdelajo svoje koledarje
- izvajajo različne igre in vaje, s katerimi utrjujejo prostorske odnose
- v naravi opazujejo in doživijo značilnosti vremena, imenujejo, opisujejo vremenske značilnosti zime, spremljajo vremenske napovedi na TV, izpolnjujejo vremenski koledar
- ločijo zimsko in poletno garderobo
- imenujejo, opišejo načine ogrevanja in vrste kurjave
- pripovedujejo o svojih izkušnjah v športu, izrezujejo slike, oblikujejo individualne albume svojih športnih idolov, zanimivih športov, spremljajo športne dogodke v kraju in okolici
- na osnovi AV sredstev opazujejo, prepoznajo aktivnosti, ki se vežejo na nego telesa, imenujejo besedno ali z nadomestno komunikacijo
- poznajo in imenujejo telesne spremembe pri fantu in dekletu v obdobju odraščanj
- obišejo zdravstveni dom, si ogledajo šolsko ambulanto in nekatere specialistične ambulante, pogovarjajo se z medicinsko sestro, zdravnikom, zobozdravnikom, opravijo preventivni pregled, igrajo igro vlog zdravnika, bolnika, medicinske sestre, obišejo lekarno, kupijo zdravilo in čaj
- dramatizirajo zgodbico

- žival prepoznajo in imenujejo na video posnetku, fotografiji, simbolni sliki, prepoznajo in imenujejo posnete glasove živali, med slikami domačih živali poiščejo in izberejo določeno žival, jo imenujejo, opisujejo, utrjujejo barve, oblike, velikosti in števila
- povežejo domače živali in njihove koristi
- prepoznavajo in imenujejo različna prometna sredstva po obliki in velikosti, poslušajo brnenje in ropot, primerjajo prometna sredstva in jih ločijo po več kriterijih
- postopno se učijo voziti s kolesom v zaščitenem okolju in izven njega, uporabljajo čelado, vozijo se po kolesarski stezi
- zaznajo, prepoznajo, utrgajo in imenujejo cvetlice, ločijo dele cvetlic, natrgajo šopek
- sodelujejo pri urejanju prostora pred pogostitvijo in pri pospravljanju

Jezik

Učenci

- ugotavljajo pomen in izvor zvokov; učitelj postavi pred otroka predmet, opazujejo premikajoči se predmet, učitelj kliče učenca po imenu – ne preglasno, uporablja ropotuljo, boben, na različne zvoke se odzivajo z mimiko, gestami in gibi telesa
- z gesto in mimiko pokažejo svoje potrebe, pokažejo svoja čustva, reagirajo na svoje ime
- pihajo, srkajo, se oblizujejo po zgornji, spodnji ustnici, tresejo ustnice, imitirajo vkalizacijo, vokalizirajo samoglasnike, med igro vokalizirajo samoglasnike in soglasnike kombinirano, imitirano izgovarjajo dvojno kombinacijo samoglasnikov in soglasniko, brez imitacije izgovarjajo dvojno kombinacijo samoglasnikov in soglasnikov...
- uporabljajo preprosto poved
- obrnejo se k osebi, ki jih je poklicala in jo pogledajo, reagirajo na besedo NE, na vprašanje KJE, pokažejo na osebo ali predmet, upoštevajo preprosta navodila
- prepoznajo in imenujejo predmete, prepoznajo in imenujejo dele celote, prepoznajo in imenujejo dečke in deklice v skupini
- uporabljajo preprosto poved, ki vsebuje glagol, samostalnik, pridevnik; predlog, zaimek...
- opišejo svoje lastnosti, opišejo lastnosti sošolca
- uporabljajo enostavno vprašalno in nikalno poved
- o sebi govorijo v prvi osebi, v pogovoru uporabljajo množino, pravilno uporabljajo sedanjik
- pogovarjajo se s sošolci in učiteljem, navajajo se začenjati pogovor oz. se smiselno odzivati na govorjenje drugega, tudi zunaj ustanove med seboj in s tujimi ljudmi uporabljajo vljudne fraze
- globalno prepoznavajo nekatere pogosto videne besede
- izvajajo krožne gibe z roko, z nogo, s celim telesom, kotalijo žogo po notranjem obodu obroča, polagajo krožce po obodu obroča, vadijo pravilno držo in uporabo raznih pisal, režejo papirnate trakove, pobirajo drobne predmete, nizajo ogrlico, iz plastelina, gline, testa... oblikujejo svaljke, figure, črke .
- nadaljujejo vzorec znakov v mrežastem obrazcu
- vadijo poteze, ki tvorijo prvine črk z različnimi gibalno grafičnimi vajami v prostoru in na papirju, s celim telesom, z deli telesa in z različnimi materiali, prerisujejo oz. sami napišejo nekaj črk in jih povežejo z glasovi, preslikujejo črke, svoje ime in priimek, zapišejo svoje ime
- povežejo glasove z znaki – črkami

- spoznavajo računalniško tipkovnico
- poslušajo prirejeno zgodbo in jo s pomočjo slik in vprašanj obnovijo, poslušajo in ponovijo nekatere ključne besede iz zgodbe, s pomočjo ilustracij in ključnih besed obnovijo zgodbo, poslušajo in posnemajo glasove živali iz zgodbe, posnemajo, igrajo vloge-živali, oseb

Matematika

Učenci

- imenujejo predmete v neurejeni skupini, imenujejo in prelagajo predmete v skupini
- shranjujejo igrače v škatle, razvrščajo igrače, razdelijo igrače sošolcem, zlagajo učne materiale na police
- razdelijo skupino elementov na dve ali več skupin
- sortirajo predmete po barvi, obliki, sortirajo nabrane plodove, semena, kamenčke, opazujejo vzorce na igračah, oblačilih
- se igrajo s snovmi kot so pesek, glina, mivka, voda (prelivajo)
- se igrajo z igračami, predmeti različnih geometrijskih oblik
- se učijo orientacije levo/desno pri obujanju, oblačenju
- odtisnejo geometrijske ploskve v pesek, plastelin
- se igrajo z odsevi v zrcalu, plezajo po toboganu ipd. in opazujejo okolico iz različnih položajev
- tipajo predmete, plodove, liste in ugotavljajo kaj je ostro mehko, oglato, okroglo
- štejejo iz veselja (enadvašest,...), štejejo ko plešejo, pojejo, štejejo s prsti (se igrajo prstne igre)
- se igrajo trgovino, banko
- skupaj s pedagogom rešujejo matematične naloge (iščejo pare, prirejajo številke, sestavljajo like, računajo, rešujejo labirinte, se igrajo s količinami in številkami, se igrajo spomin, rešujejo kje je več/manj, ustvarjajo iz likov in oblik, preštevajo in računajo s predmeti, določajo vrstni red, rešujejo sestavljanke, rišejo)
- se igrajo tekmovalne igrice
- oblikujejo vrste predmetov, ustvarjajo vzorce, zbirajo predmete v zbirke, nizajo vzorce z drobnim materialom, sestavljajo puzzle
- obarvajo ravne in krive črte, vidno kopirajo like, otipajo figuro, telo, lik; izdelajo obliko iz vžigalic, paličk
- imenujejo predmete (... kot krogla,...kot kocka,..)
- oblikujejo like iz papirja, iščejo primere geometrijskih teles in likov v okolju, opazujejo simetrijo pri predmetih
- skrivajo stvari in vadijo izraze za prostorske pojme, označujejo poti
- kopirajo like, figure
- se igrajo družabne igre (človek ne jezi se, domino ipd.)
- uporabijo denar pri manjšem nakupu
- rešujejo računske naloge
- poznajo pomembne telefonske številke
- mečejo žogice in merijo dolžino, tekmujejo v teku in se preštevajo, štejejo poskoke, določajo vrstni red, napovedujejo rezultat

3 GIBANJE IN ŠPORTNA VZGOJA

Gibanje in športna vzgoja zajema sedem podpodročij: gibanja, ki niso vezana na spretnost hoje, naravne oblike gibanja, vaje za razvoj senzomotorike, elementarne igre, ples, športni program ter podpodročje, ki obsega športne dneve, tekmovanja, interesne dejavnosti in šolo v naravi.

3.1 Splošni cilji

- zadovoljevanje osnovnih potreb po gibanju in igri,
- pridobivanje številnih gibalnih izkušenj in športnih znanj,
- zavedanje lastnega telesa in svojih gibalnih sposobnosti,
- prilagajanje gibalnih zahtev sposobnostim posameznika,
- pridobivanje zaupanja v sposobnosti posameznika,
- razvijanje ustvarjalnosti na gibalnem področju,
- vključevanje v okolje in vzpodbujanje komunikacije,
- sproščanje napetosti, razbremenitev in sprostitvev,
- čustveno in razumsko dožemanje športa,
- navajanje na samoodločanje,
- aktivno preživljanje prostega časa ob športno – rekreativnih dejavnostih,
- sodelovanje in tekmovanje na športnih prireditvah.

3.2 Operativni cilji

- spodbujanje odzivanja na senzorične dražljaje iz okolja,
- razvijanje variabilnosti gibanja v različnih položajih telesa (hrbtnem, trebušnem, bočni, štirinožni...),
- razvijanje koordinacije oziroma skladnost gibanja in razvijanje ravnotežja,
- razvijanje prostorske orientacije,
- razvijanje spretnosti naravnih oblik gibanja (lazenje, plazenje, vstajanje, stoja, hoja, tek, plezanje, skakanje...),
- razvijanje moči, natančnosti, hitrosti, gibljivosti, vztrajnosti,
- spoznavanje in izvajanje različnih elementarnih gibalnih iger ter športnih zvrsti,
- spoznavanje različnih športnih orodij in pripomočkov, njihovo poimenovanje in uporaba,
- usvajanje osnovnih načinov gibanja z žogo,
- sproščeno gibanje v vodi in usvajanje osnovnih elementov plavanja,
- spoznavanje zimskih dejavnosti,
- spoznavanje pomena gibanja v naravi,
- usvajanje osnovnih prvin rajalnih iger in plesa,
- spoznavanje pomena sodelovanja v skupini, tekmovanja, upoštevanja pravil, medsebojne pomoči in »športnega obnašanja«,
- spoznavanje oblačil in obutev, ki so primerne za različne gibalne dejavnosti,
- spoznavanje osnovnih varnostnih ukrepov, skrb za lastno varnost in varnost drugih.

3.3 Primeri dejavnosti

Učenec

- doživlja telo s pomočjo zunanje sile – pasivno gibanje; se odzove na različne dražljaje ter pokaže dele telesa – aktivno gibanje; izvaja gibanja v hrbtnem in trebušnem položaju;

- zadrži glavo; prehaja v sedeč položaj; se kotali, lazi, plazi; zadrži štirinožni položaj;
- sedi ob opori ali samostojno; preide v druge položaje; sedi v vozičku in se premika s pomočjo ali samostojno;
- učenec se lazi; plazi; premaguje ovire; se plazi s plazilnim vozičkom;
- zadrži pol klečeči položaj ob opori; se potegne v stojo; samostojno stoji; izvaja gibanja v stoji; ima sposobnost daljšega stanja;
- hodi ob opori; z oporo; samostojno izvaja različne oblike in naloge hoje;
- teče s pomočjo ali samostojno na krajše razdalje; vadi razne igralne oblike teka; tekmuje v teku z merjenjem časa; vzdrži daljši tek;
- spleza na višjo površino - plezala; se vzpenja po stopnicah in sestopa; povzpne se na pobočje ali hrib, s plezanjem premaguje zahtevnejše naravne ovire;
- poskakuje; sonožno odriva; enonožno odriva; sonožno skoči z mesta naprej; ohrani ravnotežje; roke vključuje aktivno in koordinirano; skoči v globino; mehko doskoči; preskakuje ovire;
- prijema in spušča predmete; meče predmete; zadeva cilj; ujame predmet iz razdalje enega metra; podaja žogo v paru; sodeluje v igrah z žogo; upošteva pravila iger;
- udarja z rokami in nogami; vleče; potiska; dviguje in nosi; vodi predmete z rokami in nogami;
- učenec zazna dotik; se odzove na vidne in slušne dražljaje; posnema gibanja; s tipanjem prepozna predmete; se giblje po prostoru in premaguje ovire z zaprtimi očmi; prepozna vrstnika;
- se odziva na imenovane dele telesa; poimenuje dele telesa; pozna položaj telesa in telesnih delov; izvaja aktivnosti s posameznimi deli telesa;
- se orientira v prostoru; razume besede, ki označujejo prostor; določi mesto predmeta glede na svoje telo; se orientira v širši okolici;
- učenec razume in upošteva pravila; sodeluje in vztraja pri igri; izraža čustva zmage in poraza na sprejemljiv način;
- vodo sprejema pozitivno; vstop v vodo je samostojen; se sproščeno igra v vodi; je sposoben vzpostaviti stabilen položaj v vodi; samostojno drsi krajšo razdaljo s pripomočki in brez njih; plava posamezne tehnike;
- v zimskem času obvladuje razmere; se igra; se driča; vleče sanke; se sankar, upošteva pravila varnega sankanja; tekmuje v sankanju; se primerno obleče in obuje;
- učenec posnema različna gibanja; se giblje ob glasbi; poveže gibanja v preprosto celoto; ima osvojene osnovne plesne korake; gibalno ustvarja ob različni glasbeni spremljavi; sodeluje s člani skupine; nastopa;
- pokaže nekaj osnovnih plesnih korakov ljudskih in družabnih plesov; pleše lažje plese; pozna elemente plesnega bontona;
- učenec razume pomen tekmovanja; tekmovanje sprejema pozitivno; se primerno odzove na dosežen rezultat;
- pozna pravila teka, skokov, metov in suvanja krogle, idr.;
- vozi tricikel ali kolo; upošteva navodila za varno vožnjo; pozna pravila CPP;
- podira keglje; razume izraze in pravila balinanja; obvladuje elemente balinanja;
- pozna pravila elementov različnih športov (košarke, namiznega tenisa, nogometa, plavanja, idr.), obvladuje elemente posameznih športov; tekmuje v lažjih elementih posameznih športov; tekmuje v spretnostih moštvene igre; razume pomen skupinske igre;
- obvladuje alpsko opremo; pravilno drži smučarske palice in jih uporablja; pluži po blagi strmini; izvede plužni zavoj levo in desno; drsi na smučkah; obvladuje v začetni veleslalom, lažji veleslalomu in težji veleslalomu; tekmuje.

4 GLASBENA VZGOJA

Področje dejavnosti Glasbena vzgoja zajema pet podpodročij: poslušanje glasbe, petje, igranje na instrumente, gibalno izražanje in glasbeno-didaktične igre.

4.1 Splošni cilji

- spodbujanje veselja do glasbe,
- razvijanje interesa in želje po glasbenem udejstvovanju in vključevanju v glasbene dejavnosti,
- navajanje na slušno zaznavanje, poslušanje zvokov in glasbe,
- razvijanje sposobnosti za doživljanje glasbe in njenih vsebin,
- spodbujanje k aktivnemu poslušanju glasbe,
- razvijanje ritmičnega in melodičnega posluha ter sposobnosti glasbenega pomnjenja,
- spodbujanje k skupinskemu glasbenemu izražanju (pevske, instrumentalne in plesne skupine),
- oblikovanje in kultiviranje osebnosti,
- ustvarjanje glasbe po lastni zamisli in domišljiji,
- izražanje glasbenih doživetij, vsebin z gibalno, likovno ter besedno komunikacijo,
- spodbujanje intelektualnega, čustvenega, socialnega in motoričnega razvoja z glasbo in njenimi vsebinami,
- ohranjanje ljudskega izročila z izvajanjem ustreznih ljudskih pesmi in plesov ter z izdelovanjem preprostih ljudskih instrumentov,
- oblikovanje pozitivnega odnosa do domače in tuje glasbene kulture.

4.2 Operativni cilji

- zaznavanje in prepoznavanje različnih zvokov iz okolice,
- doživljanje in spodbujanje poslušanja preprostih pesmic in kratkih instrumentalnih skladb,
- spodbujanje poslušanja, prepoznavanja, poimenovanja in uporabe Orffovih ritmičnih in melodičnih instrumentov,
- razvijanje sposobnosti izvajanja zvokov z lastnimi instrumenti (ploska, topota, tolče po kolenih),
- razvijanje sposobnosti spremljanja enostavnih otroških ljudskih in umetnih pesmi z lastnimi in Orffovimi ritmičnimi ter melodičnimi instrumenti,
- spodbujanje in razvijanje sposobnosti, da učenec pripeva ali zapoje nekaj kratkih ljudskih pesmi in umetnih pesmi v skupini,
- doživljanje in spodbujanje prostega gibanja ob glasbi na učencu lasten način,
- spodbujanje uskladitve gibanja z ritmom glasbe,
- spodbujanje gibalne ponazoritve vsebine pesmi,
- spodbujanje sodelovanja pri glasbeno-didaktičnih igrah,
- razvijanje in navajanje na upoštevanje preprostih pravil iger,
- usvajanje glasbenih pojmov preko iger,
- razvijanje sposobnosti izražanja doživetij v različnih umetniških jezikih, plesnem, glasbenem, dramskem, likovnem idr.,
- negovanje in razvijanje individualnih ustvarjalnih potencialov v fazah doživljanja, zamišljanja, izražanja.

4.3 Primeri dejavnosti

Učenec

- ob igri prisluhne glasu ali govoru sošolca iz skupine, preko igre prepozna glasove svojih sošolcev in zvoke, ki nastajajo v njihovi neposredni okolici,
- prisluhne in spozna zvoke, ki nastajajo z glasom, rokami, nogami..., s pogledom ali mimiko nakazuje smer, od koder prihaja zvok ter zvoke poimenuje,
- prisluhne in spozna zvoke iz neposredne okolice, posluša in spozna različne zvoke iz okolja, spozna zvočnost okolja in poimenuje značilne zvoke v njem,
- prisluhne učitelju, ki jim zapoje ali zaigra znane melodije, prisluhne posredovani glasbi (petim pesmicam ali v instrumentalni izvedbi) in ob tem izraža svoja doživetja na lasten način,
- izvaja različne zvoke v prostoru, kjer se nahaja, in v naravi,
- se z drugimi igra igrice, s pomočjo katerih razlikujejo zvoke in zvone, ob igranju spozna, kako se oglašajo različni instrumenti,
- poimenuje najznačilnejše instrumente po barvi zvoka,
- se z drugimi igra glasbene uganke, kjer ugibajo znane in že osvojene pesmi po melodijah, ki jih izvaja učitelj,
- z besedo, gibom in sliko izrazi svoja doživetja ob poslušanju izbranih pesmi ali odlomkov instrumentalnih del ob ustrezni učiteljevi pripravi,
- z lastnimi instrumenti spremlja ponavljajoče zvoke, zloge ali znane besede ob pomoči,
- z lastnimi instrumenti spremlja kratke znane dvodobne otroške pesmice v počasnem tempu z vodenjem ali samostojno,
- se uči pravilno držati Orffove ritmične instrumente, s pomočjo učitelja izvablja zvoke iz enostavnih Orffovih ritmičnih instrumentov ter z njimi ustvarja enostavne ritmične motive,
- ob vodenju sodeluje pri spremljanju zelo enostavne otroške pesmi,
- spremlja ponavljajoče zvoke, zloge ali znane besede s ploskanjem, topotanjem ali udarjanjem po kolenih ob pomoči ali vsaj delno samostojno,
- ustvarja enostavne ritmične motive z učiteljevo pomočjo,
- preizkuša, kako zvenita metalofon in ksilofon (kovina, les) in se ob tem uči pravilnega udarjanja na ploščice,
- ponovi enostavne ritmične motive v obliki glasbenih odmevov samostojno ali s pomočjo,
- s pomočjo učitelja ali samostojno izvablja zvoke iz že znanih enostavnih Orffovih ritmičnih in melodičnih instrumentov, z njimi ustvarja enostavne ritmične motive z učiteljevo pomočjo ali vsaj delno samostojno,
- samostojno ali ob pomoči učitelja izdeluje improvizirana tolkala in nanje igra ali spremlja primerne pesmi,
- s pomočjo učitelja preko različnih igrice piha v koščke vate, lahka peresa, papirčke, delajo mehurčke, napihujejo balone, vonja prijetne vonjave sadja, cvetov, pijače, hrane in drugih predmetov kot npr. pralni prašek, zobna krema...,
- posnema oglašanje živali in zvoke iz narave ob učiteljevem pripovedovanju preprostih zgodbic in uporabi različnih ponazoril, slik, lutk,
- pripeva krajšim pesmicam ob učiteljevi spodbudi z zgodbico, lutko, sliko, igračko...,
- ritmično izreka kratka besedila, ki jih uporablja v igranju (izštevanke),
- na pobudo učitelja preko različnih iger in dejavnosti izvaja vaje za sproščeno telesno držo pri petju (gibalne vaje, pantomima), vaje za vdih (vdih skozi usta in nos), vaje za izdih (pihanje), vaje za izreko glasov (vaje za jezik, ustnice in čeljust),
- poje pesmice,

- se preko glasbenih vsebin giblje s posameznimi deli telesa ob učiteljevi uporabi lutke, s katero se ga dotika in jih poimenuje, ter jih tako spoznava,
- se giblje ob različnih spodbudah (zvoki: ropot, zven, šum, glas; predmeti: rute, baloni, obroči, igrače, trakovi...; glasba),
- se giblje v vrsti in krogu, posnema gibanje živali, poklicev,
- nakazuje s telesom gibanje melodij (nizki toni – hoja po kolenih, s sklonjenim telesom; visoki toni – hoja po prstih...),
- koraka ob ritmični glasbeni spremljavi, ob petju že osvojene pesmi v vrsti in krogu,
- se uči elementov polke,
- posluša glasbene nastope prijateljev iz drugih skupin, učence drugih ustanov in šol, učence glasbenih šol in tudi sam nastopa.

5 LIKOVNA VZGOJA

Področje dejavnosti likovna vzgoja zajema pet podpodročij: risanje, slikanje, kiparstvo, prostorsko oblikovanje in grafiko.

5.1 Splošni cilji

- usvajanje percepcijskih sposobnosti, ki so potrebne pri različnih likovnih dejavnostih,
- razvijanje opazovanja, zaznavanja, pomnjenja, domišljije,
- navajanje na samostojnost, zbranost pri delu, iznajdljivost, vztrajnost in urejenost likovnega izdelka,
- razvijanje čuta za lepo, kritičnosti, občutljivosti za likovno kakovost,
- bogatenje emocionalne, socialne in estetske osebnostne kvalitete, solidarnosti in odprtosti,
- razvijanje naravnega nagnjenja za različne oblike izražanja pri likovnih dejavnostih,
- razvijanje motorike in ročnih spretnosti,
- seznanjanje z različnimi likovnimi izrazi, tehnikami, materiali, delovnimi postopki, orodji ter usposabljanje za smotrno in varno uporabo le-teh,
- usvajanje osnov likovne teorije,
- razvijanje zmožnosti doživljanja lepote v naravi in umetninah ter spoštovanja likovne kulturne dediščine,
- razvijanje zmožnosti oblikovanja meril ter kritičnega vrednotenja lastnih del in del vrstnikov in umetnikov,
- pridobivanje delovnih navad,
- sproščanje čustvene napetosti in doživljanje rezultatov svojega dela.

5.2 Operativni cilji

- spodbujanje opazovanja, spoznavanja in uporabe risal,
- spodbujanje zaznavanja različnosti barv, prepoznavanje barv, mešanje barv,
- razvijanje različnih načinov oz. tehnik uporabe barve kot slikarskega materiala,
- spoznavanje in uporaba pripomočkov za slikanje,
- spoznavanje kiparskih materialov in tehnik oblikovanja,
- spodbujanje opazovanja in prepoznavanja oseb in predmetov v prostoru,
- spodbujanje aktivnega sodelovanja pri urejanju in preurejanju prostora,
- spodbujanje prostorskega oblikovanja (gradnja enostavnih prostorskih tvorb na različnih lokacijah in iz različnih materialov),

- spoznavanje grafičnih tehnik in uporaba enostavnih grafičnih orodij,
- spodbujanje in negovanje individualnih ustvarjalnih potencialov v fazah doživljanja in izražanja na vseh likovnih področjih..

5.3 Primeri dejavnosti

Učenec

- pri igri z različnimi predmeti spozna, da nekateri predmeti pri vlečenju za sabo puščajo sled,
- opazuje različna risala, jih tipa in prijema, se z njimi igra in prosto čečka,
- pri opazovanju barv zaznava različnost, loči barvo od barve,
- z roko, dlanjo razmaže mehak material (npr. prstne barve) po površini in s tem ustvari barvno ploskev,
- se igra z materiali, kot so glina, testo, plastelin, jih prijema, stiska, gnete, tolče, trga,
- s pritiskanjem prstov oz. roke v mehak material (glina, testo...) spontano oblikuje enostavne reliefe, ki pa kasneje lahko dobijo tudi imena (kača, žoga, polž...), oblikuje preproste tridimenzionalne oblike (zametki figure) z vboklinami in izboklinami, oblikujejo enostavno figuro iz enega kosa,
- pomoči roko, prst, nogo v barvo in jo odtisne na različne površine,
- različne predmete (pečatnike) pomoči v barvo in jih odtisne na različne površino, odtiskuje jih lahko v določenem ritmu...,
- s posnemanjem vadi rokovanje z različnimi risarskimi pripomočki, čečka, riše z različnimi risali,
- prične z risanjem različnih črt glede na smer, dolžino in tudi po karakterju,
- spozna različne formate,
- riše na velike, male, ozke, gladke, hrapave risarske podlage,
- prosto nanaša barve na različne površine,
- poslika ploskve z osnovnimi barvami,
- poišče primere iz narave in znane okolice, kjer opazi osnovne barve,
- spozna pojem slikarska površina in jo pobarva (pobarva slikarsko platno z osnovno barvo),
- spozna lažje grafične tehnike (monotipija, odtiskovanje naravnega materiala, pečatnikov),
- točke, črte niza v različni gostoti in jih med seboj tudi križa,
- riše motiv z različnimi risali (npr.z različno debelimi flomastri, ogljem, različno ošiljenimi voščenkami, čopiči, trskami),
- spontano in vodeno spozna postopke mešanja osnovnih barv, z njimi naslika sliko z motivom,
- loči trde in tekoče slikarske materiale in jih poimenuje, ter jih pri slikanju kombinira,
- z lepljenjem (trganka, rezanka) barvnih ploskev oblikuje različne motive,
- s kartonom, blagom, vrvico, gradbenimi elementi ipd. pregrajuje učilnico, igralnico in s tem ustvarja nove prostorske tvorbe.

6 DELOVNA VZGOJA

Področje dejavnosti Delovna vzgoja zajema dve podpodročji: domača opravila in obdelava gradiv.

6.1 Splošni cilji

- spoznavanje novih materialov iz okolja,
- prepoznavanje materialov iz ožjega okolja,
- uporabljanje materialov iz ožjega okolja,
- spodbujanje in razvijanje pozornosti,
- spodbujanje in razvijanje grobe ter fine motorike,
- spodbujanje in razvijanje koordinacije gibov in spretnosti,
- razvijanje delovnih navad,
- spodbujanje komunikacije,
- razvijanje socialnih veščin.

6.2 Operativni cilji

- spoznavanje ožjega in širšega okolja (spoznavanje bivanjskega okolja, spoznavanje delovnega okolja...),
- prepoznavanje namembnosti različnih prostorov,
- razvijanje orientacije v ožjem in širšem okolju,
- spoznavanje in prepoznavanje predmetov v okolju,
- spoznavanje in prepoznavanje oblik in materialov v okolju,
- razvijanje sposobnosti za opravljanje enostavnih gospodinjskih opravil in sistematično navajanje nanje (čiščenje, pospravljanje, urejanje...),
- spodbujanje oskrbe in negovanja sobnih rastlin,
- spoznavanje, prepoznavanje in uporaba opreme v kopalnici,
- spoznavanje, prepoznavanje in uporaba osnovne kuhinjske posode in pribora,
- usvajanje priprave napitkov (limonada, čaj, kava...),
- usvajanje priprave enostavnih jedi (npr. sendviča, narezka...),
- spoznavanje živil in načinov njihovega shranjevanja,
- spoznavanje in prepoznavanje ponujenega materiala,
- spodbujanje rokovanja z materiali, ustvarjalnosti, uporabe,
- spodbujanje izvedbe aktivnosti po navodilu,
- spoznavanje pripomočkov, ki jih uporabljamo pri obdelavi gradiv in spodbujanje njihove uporabe,
- uporaba in razvijanje spretnosti s ponujenim materialom,
- spodbujanje izdelave določenega izdelka,
- razvijanje in navajanje na varno uporabo materialov in ročnih orodij oz. pripomočkov,
- spodbujanje skrbi za osebno higieno,
- razvijanje in navajanje na samostojno uporabo osebnih zaščitnih sredstev,
- prepoznavanje osnovnih uporabljenih gradiv,
- poznavanje in pravilno uporabljanje osnovnih ročnih orodij,
- poznavanje in pravilno izvajanje priučenih tehnik obdelave.

6.3 Primeri dejavnosti

Učenec

- opazuje prostor okrog sebe, gladi stene in tla, se plazi in kotali po tleh, pleza po lestvi ali plezalni steni,
- sodeluje pri okrasitvi prostora,
- spoznava osnovne in mešane barve,
- razmešča predmete v prostoru, posluša zvoke v prostoru: škripanje miz ali stolov, ki drsijo po tleh, butanje vrat,...ter se odziva na zvoke s posnemanjem,

- obišče šolske prostore, ki jih bodo uporabljali čez leto in posnema dejavnosti, ki so značilne za vsak prostor,
- si ogleda stanovanjske prostore, jih poimenuje,
- prikaže osnovna gospodinjska opravila,
- uprizori jutranje priprave na prihajajoči dan,
- prikaže aktivnosti, ki jih navadno izvajamo v kopalnici, kuhinji, spalnici..., simbolično preseljuje neuporabne stvari v klet ali na podstrešje (dramatizacija),
- izbere svoje del dvorišča, ga okraši, razišče vrt, nabira naravne materiale v okolju,
- poskusi opraviti nekatera preprosta gospodinjska in druga dela, npr. pomete tla v razredu, delavnici ali drugih bivalnih prostorih z omelom, grabi listje z grabljami ali kovinsko metlo, nalaga odpadno listje v samokolnico, briše prah suho krpo, vlaži in splakuje krpo pod tekočo vodo, čisti okna in steklena vrata,
- spozna ustrezna čistila,
- se nauči zložiti nogavice, in drobne kose perila v predalnike, majice in puloverje na police, na obešalnike obesil srajce, bluže, suknjiče in vetrovke...,
- spozna različne vrste lončnic, skrbi za redno zalivanje lončnic,
- nabere šopek travniških rož, pripravi šopek iz rezanega cvetja,
- na obisku cvetličarne kupi rožo ali lončnico, spozna poklic cvetličarja...,
- trga različne papirnate materiale, mečka kroglice z eno roko, obema rokama, guba papir s pomočjo,
- spozna osnove kaširanja,
- lepi ravne večje površine,
- se igra z lesenimi kockami ali drugimi lesenimi igračkami enostavni oblik (npr. prijemanje, metanje, sestavljanje in podiranje, rušenje s celim telesom..),
- spozna nove površine in materiale, npr. božanje plišaste igrače, živali, krzna, tkanin,
- s pomočjo izdelava kolaž ,
- oblikuje predmete (kroglice, svaljke...) iz folije,
- vzpostavlja koordinacijo med obema rokama preko oblikovanja kroglice,
- svaljka testo, žvečili gumi, glino in na koncu papir,
- pripogiba najprej že vnaprej pritrjeno in nalomljeno lepenko in kasneje pritrjen list papirja,
- luknja papir z luknjačem in nato s šilom,
- najprej skupaj z učiteljem poskusi striženje in rokovanje s škarjami, nato poskusi samostojno,
- prepolovi stiropor z nitko,
- mečka tkanine z obema rokama, ožema mokre tkanine,
- prepleta kite iz trakov,
- skupaj z učiteljem navija žico na nizek pritrjen predmet in nato na roko.

1.2 Predlagani pogoji za izvajanje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja - obvezni, obvezni del z možnostjo nadaljevanja, neobvezni del

Kadrovski pogoji so določeni s tem programom in podzakonskimi akti zakonodaje s področja vzgoje in izobraževanja. Program v prvi vrsti izvajajo specialni pedagogi, specializirani za delo z osebami z motnjami v duševnem razvoju. Gibanje in športno vzgojo, glasbeno, likovno in delovno vzgojo lahko izvajajo tudi učitelji z visoko izobrazbo ustreznih usmeritev in z dodatnim specialno-pedagoškim izpopolnjevanjem. Pri učencih z dodatnimi motnjami morajo sodelovati tudi specialni pedagogi ustreznih specialnosti ali si morajo le-te dodatno pridobiti specialni pedagogi za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Pri timskem delu sodelujejo strokovni delavci drugih strok - zdravstvene, socialne, psihološke, po potrebi s specializacijami kot so nevrologija, pedopsihiatrija, ortopedija in druge.

Za pedagoško delo v skupini, kjer so tudi učenci s težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju in/ali učenci s težjimi gibalnimi motnjami je nujna pomoč varuha - negovalca ali drugega pomočnika z osnovnimi znanji o osebah s posebnimi potrebami.

Prostorski pogoji za izvajanje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja morajo biti v skladu s predpisi za invalidno populacijo - ne le zaradi pogostih učencev, ki so vezani na invalidski voziček ampak tudi zaradi potrebe po gibanju in organizaciji dela z najrazličnejšimi načini uporabe prostora. Nekateri učenci potrebujejo določeno talno površino tudi za občasni počitek (npr. po epileptičnem napadu ali po navodilih fizioterapevta) na ležalniku ali blazini. Primerni so tako grajeni ali urejeni prostori, da omogočajo umik manjših skupin ali posameznikov od ostalih, kjer so lahko pri počitku, igri, učenju ali delu manj moteni. Nujna je dobra osvetlitev, pa tudi možnost občasne zatemnitve.

Za izvajanje vzgojnih dejavnosti so potrebne glasbena in likovna učilnica, telovadnica in bazen, prostor za kreativne dejavnosti, kot so delo z glino, tkanje in podobno, večji prostor za plesno in dramsko terapijo, manjši prostori za aromaterapijo in masažo. V praksi se dobro obnesejo posebni prostori za umiritev (t. i. "Snoezelen") s taktilnimi, zvočnimi in vizualnimi efekti.

Zunanje površine naj bi prav tako bile brez arhitekturnih ovir, vendar so za učenje hoje potrebne v bližini oziroma v stavbi tudi stopnice. Zagotovljeni naj bodo pogoji za izvajanje dejavnosti delovne vzgoje: domačih opravil (pospravljanje, čiščenje, kuhanje...), skrb za male živali, vrtnarstvo - koristen je poleg vrta tudi rastlinjak; športne naprave za gibalno in športno vzgojo, jahanje; dostopna okolica za učne sprehode.

Učna oprema, učila in ponazorila naj bodo zaradi potrebe po spodbujanju razvoja vseh čutil, uporabe različnih spoznavnih poti in potrebe po številnem ponavljanju in utrjevanju čim popolnejša. Gradiva naj bodo narejena iz naravnih gradiv in varna, čiščenje čim lažje. Poleg že dolgo uveljavljenih pripomočkov, kot so npr. Montessori in podobni, zbirk učil in ponazoril, ki jih ima vsak vrtec ali osnovna šola mora biti dostopna sodobna računalniška oprema z namensko za te učence narejenimi didaktičnimi programi. Tudi pri učilih je potrebno misliti na učence z dodatnimi motnjami - tako kot pri enostavnih ponazorilih (kot npr. izbočeni simboli in kasneje Braillova pisava pri slepih), kot pri prilagojenih tipkovnicah za učence z dodatnimi gibalnimi motnjami ali komunikatorjih za učence z nebesedno komunikacijo.

Tudi pri opremi velja individualnost glede na potrebe in posebnosti vsakega učenca.

2.

Podrobnejša opredelitev PODROČIJ DEJAVNOSTI posebnega programa – usposabljanje za življenje in delo

Avtorji:

Rosanda Kneževič
Štefanija Oberstar
Anamarija Remiaš
Leopold Drobne
Katjuša Škrbec
Irena Oblak
Helena Gril
Ivanka Srebot
Tea Beton
Silva Fužir
Barbara Hegeduš
Brigita Nojič

Navodilo za izvajanje programa

Posebni program vzgoje in izobraževanja – raven usposabljanja za življenje in delo je logično nadaljevanje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja »osnovnošolske« ravni (obveznega in nadaljevalnega dela). Udeležijo se ga praviloma tiste osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju za katere strokovni tim in komisija za usmerjanje ugotovi, da potrebujejo nadaljnje izobraževanje in usposabljanje za čim bolj samostojno življenje in delo ter postopen – mehak prehod v delovno okolje. Potreba po postopnosti, nadaljnji habilitaciji in edukaciji, je torej pogoj za vključitev v program.

Osnovna značilnost programa je pestrost in raznovrstnost njegovih področij dejavnosti in vsebin od temeljnih akademskih znanj, socializacije do pridobivanja delovnih veščin in prilagajanje na delovno okolje.

Praviloma imajo vsebine dvojno naravo – učenje in usposabljanje v skladu s posameznimi vsebinami v enem delu programa, v drugem delu (v delovnem okolju ali socializacijsko namestitvenemu delu) pa je pomembna njihova praktična uporaba. Posamezna področja dejavnosti, na primer »Delovne in zaposlitvene tehnike« so najprej predmet pedagoškega procesa v šoli (učijo se obdelovati na primer papir, kovino), v delovnem okolju, kjer so udeleženci na praksi in prilagajanju, pa te iste vsebine postanejo predmet delovnega procesa.

Druga značilnost programa je njegova prilagodljivost in prožnost. Vsebine so dokaj široko in odprto opredeljene in dopuščajo možnosti razširitve, glede na potrebe in možnosti posameznega udeleženca. Prav tako izvajalec sam izbira najprimernejšo metodiko, učne stile in didaktične pripomočke.

Program določa področja dejavnosti in vsebine, bolj ohlapno pa tudi splošne in operativne cilje ter število ur za posamezne vsebine v predmetniku. Slednje lahko, glede na zapisano v programu, odstopa do 30%, v socializacijsko namestitvenem delu, pa število ur ni določeno. To pomeni, da se natančno število ur posameznega predmeta določi v individualiziranem programu (IP), seveda glede na intelektualne, motorične in motivacijske značilnosti udeleženca. Tako postane IP pomembna ali celo najpomembnejša priloga programa; program in IP sta medsebojno komplementarna.

Poleg tega je potrebno vsebine v IP prilagajati razpoložljivemu delovnemu in življenjskemu okolju, glede na to, kakšne in katere so možnosti za vključitev v delovni proces v okolju bivanja udeleženca. Če povzamemo zgoraj povzeto sledi, da je program le vodilo, ki dopušča in zahteva popolno individualizacijo pedagoškega procesa.

Pri izvajanju programa se moramo zavedati, da udeleženci pedagoškega procesa niso več otroci ali mladostniki, pač pa odrasle osebe. To pomeni, da je udeleženec v vlogi subjekta, ki konstruktivno sooblikuje celotno pedagoško

polje v katerega vstopi, od sodelovanja pri oblikovanju in evalvaciji IP do odločanja o nadaljnjem šolanju. Zato poskušajmo v čim večji meri eliminirati metodično-didaktične pristope po katerih učimo in usposabljammo otroke in jih nadomestiti z andragošskimi pristopi z vsemi njihovimi pedagoškimi prvinami in skrajno spoštljivostjo do udeležencev.

2. 1. PODROČJA DEJAVNOSTI

Posebni program vzgoje in izobraževanja – usposabljanje za življenje in delo vključuje osem področij dejavnosti: splošno poučenost, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, kreativna znanja, rekreacijo in šport, učenje za aktivno preživljanje prostega časa, razvijanje aktivnega državljanstva, intimno življenje in odnosi med spoloma, delovne in zaposlitvene tehnike. Posamezna področja dejavnosti pa zajemajo spodaj naštetе vsebine.

1. Splošna poučenost

- a. spoznavanje narave in družbe
- b. slovenski jezik
- c. tuj jezik
- d. matematika
- e. ekologija
- f. bonton
- g. računalništvo

2. Razvijanje in ohranjanje samostojnosti

- a. prehranjevanje, zdrava hrana
- b. osnovne higienske navade
- c. oblačenje in obuvanje
- d. osebna urejenost
- e. krepitev socialne kompetentnosti, samostojnost v okolju

3. Kreativna znanja

- a. glasba
- b. ples
- c. drama
- d. likovna dejavnost
- e. fotografija in videokamera

4. Rekreacija in šport

- a. šport
- b. hipoterapija
- c. taborništvo
- d. sodelovanje v Specialni olimpiadi, MATP
- e. fitness
- f. hoja
- g. aktivnosti v vodi
- h. pohodništvo in planinarjenje

5. Učenje za aktivno preživljanje prostega časa

- a. relaksacija (savna, masaža)
- b. kino
- c. gledališče, opera
- d. vožnja
- e. koncerti in javne prireditve
- f. TV, DVD, VHS

- g. izleti
- h. usmerjeni pogovori
- i. nakupovanje
- j. branje, obiskovanje knjižnice
- k. ŠK
- l. snoezelen
- m. izbirne vsebine

6. Razvijanje aktivnega državljanstva

- a. samozagovorništvo in zagovorništvo
- b. samopodoba
- c. socialne spretnosti
- d. komunikacijske veščine
- e. posameznik v vlogi samozagovornika
- f. pravila, stališča in vrednote samozagovorništva
- g. vloga samozagovornika v družbi in EU
- h. vloga suportivne osebe

7. Intimno življenje in odnosi med spoloma

- a. biološke osnove
- b. prijateljstvo
- c. trening asertivnosti
- d. samozadovoljevanje
- e. istospolna usmerjenost
- f. jaz in ti – midva skupaj
- g. platonska in telesna ljubezen
- h. zanositev, nosečnost in kontracepcija
- i. osebna higiena

8. Delovne in zaposlitvene tehnike

- a. učenje o delu in poklicih
- b. Ročna obdelava materialov: papir, les, kovina, tekstil, glina, steklo, vosek, drugi naravni materiali, umetne mase
- c. strojne obdelava materialov, transport
- d. grafične tehnike, tisk
- e. kmetijska, vrtnarska, sadjarska in vinogradniška opravila
- f. skrb za domače in divje živali
- g. proizvodno delo
- h. hišna opravila, kuhanje in slaščičarstvo
- i. druge delovne in zaposlitvene tehnike
- j. tekmovanje v ročnih spretnostih – vključevanje v abilimpiado

1 SPLOŠNA POUČENOST

Področje splošna poučenost združuje vsebine, postopke in procese, s pomočjo katerih udeleženci ohranjajo nivo osvojenega znanja posebnega programa osnovnošolske ravni, to znanje nadgrajujejo, bogatijo, razširijo, poglobljajo, ga uporabljajo in se celostno usposablajo za življenje in delo, kar jim daje temelj za nadaljnje vseživljenjsko učenje.

V njem so združene vsebine različnih področij, tako naravoslovnih kot družboslovnih.

Splošna poučenost z uporabo sodobnih metod daje možnost udeležencem, da aktivno pridobivajo znanje, vzpostavijo neposreden stik z življenjem in naravo ter prihajajo do določenih spoznanj z lastnim iskanjem in odkrivanjem. S pridobivanjem informacij iz različnih virov odkrivajo obravnavano vsebino, se naučijo znanje povezovati, posploševati, kar lahko uporabijo na številnih novih primerih. Razvija vse sposobnosti udeležencev za aktivno, kvalitetno vključevanje in socialno prilagajanje ožjemu in širšemu družbenemu okolju ter motivacijo in interes za etična ter družbena vprašanja.

Ob opazovanju vsega naštetega, ob rokovanju z živimi bitji, predmeti in snovmi omogoča, da razvijajo pozitiven odnos do oseb, okolja in narave v odnosu do sebe.

Osvojeno znanje splošne poučenosti mora dati mladostnikom uporabna znanja za življenje posameznika, za skupnost v kateri živijo in delujejo ter znanje, ki je potrebno za njihovo osebno rast.

Področje zajema naslednje vsebine: spoznavanje narave in družbe, slovenski jezik, tuj jezik, matematika, ekologija, bonton, računalništvo.

1. 1 Splošni cilji

- razvijanje vseh razvojnih potencialov,
- ohranjanje in spodbujanje odzivanja na različne dražljaje in spremembe okolja
- razvijanje senzomotorike in pridobivanje senzornih izkušenj, zaznav, predstav,
- razvijanje izkustvenega učenja,
- razvijanje miselnih procesov: pozornost, sklepanje, zmožnost reševanja problemov, povzemanja bistva, pomnjenje, ustvarjalno mišljenje, posploševanje, analiza, sinteza,
- spodbujanje k aktivnemu sodelovanju v spoznavanju žive in nežive narave,
- razvijanje sposobnosti opazovanja oseb, predmetov, rastlin, živali, pojavov, dogodkov,
- spoznavanje lastnosti in značilnosti predmetov, pojavov,
- razvijanje orientacije v bližnji in širši okolici,
- razvijanje orientacije v času,
- razvijanje sposobnosti, da spozna da se je potrebno prilagoditi običajem in navadam v okolju v katerem živi,
- razvijanje spoštljivega odnosa do sebe, žive in nežive narave,
- spoznavanje zdravega in varnega načina življenja,
- navajanje na razumevanje in upoštevanje pravil, ki omogočajo socialno interakcijo, socialno učenje,

- pridobivanje pozitivnega odnosa do slovenskega jezika,
- ohranjanje in razvijanje znanj neverbalne in nadomestne komunikacije,
- učenje in ohranjanje branja in pisanja,
- utrjevanje praktičnega znanja knjižnega jezika, razlikovanje knjižnega jezika od neknjižnega, spoznavanje in spoštovanje svojega narečja, druga narečja,
- motiviranje za vse štiri sporazumevalne dejavnosti (poslušanje in govorjenje, branje in pisanje umetnostnih ter neumetnostnih besedil),

- razvijanje pozitivnega odnosa do poslušanja, branja knjige,
- zavedanje vpliva medijev,
- vzbujanje zanimanja za drugo in drugačno,
- spoznavanje sistema tujega jezika,
- razvijanje sposobnosti za medsebojno, medkulturno in medjezikovno komunikacijo,
- razvijanje slušnega in bralnega razumevanja,
- (razvijanje) razumevanje ustnega in pisnega sporočanja,
- širjenje in ohranjanje znanj o odnosih in lastnostih predmetov,
- ohranjanje in razvijanje prostorske in časovne orientacije,
- razvijanje in ohranjanje količinskih in številčnih odnosov ter računskih operacij in uporaba le-teh v vsakdanjem življenju,
- spoznavanje pomena in vrednosti denarja ter njegove uporabe,
- razvijanje odgovornega odnosa do okolja in narave,
- razvijanje sposobnosti za zaznavanje in razumevanje ekoloških problemov,
- spodbujanje interesa za aktivno varovanje okolja in narave,
- razvijanje zavedanja škodljivosti pretiranih človeških posegov v naravno okolje,
- spoznavanje vedenjskih norm, pravil,
- navajanje na razumevanje in upoštevanje pravil lepega vedenja,
- razvijanje spoštljivega, odgovornega, kulturnega odnosa do sebe, drugih oseb, živih bitij, okolja,
- spodbujanje k zavestni izbiri ustrezne oblike vedenja,
- razvijanje in ohranjanje vsestranske uporabe računalnika,
- uporaba računalnika kot učilo, orodje in terapevtsko pomagalo,
- spoznavanje pazljivega ravnanja z računalnikom.

1. 2 Operativni cilji

- pozna družinske člane, sorodnike in druge osebe v okolju,
- pozna, prepozna in uporablja opremo iz vsakdanjega okolja,
- pozna širšo okolico, njene značilnosti ter se orientira v njej,
- pozna ime države in glavnega mesta,
- pozna imena sosednjih držav in drugih držav ter celine,
- pozna glavne zemljepisne pojme,
- pozna živo in neživo naravo,
- pozna in se seznanja z ustrojem in delovanjem človekovega telesa,
- pozna nevarnosti alkohola, nikotina in prepovedanih drog,
- praznuje praznike, udeleži se kulturnih prireditev, čustveno doživlja,
- pozna pomen praznikov, razvija časovno orientacijo,
- sprejme, doživlja in ustvari ustrezna ustna besedila v skladu s svojimi,
- sporazumevalnimi možnostmi,
- uporablja nadomestno komunikacijo,
- utrjuje oz. na novo pridobiva pisanje in branje,
- sprejme, ustvari ustrezna pisna besedila v skladu s svojimi pisalnimi možnostmi,

- pozna in uporablja temeljne jezikoslovne pojme,
 - na ravni konkretne rabe jezika v skladu s svojimi jezikovnimi sposobnostmi,
 - pozna različne zvrsti besedil,
 - slušno razumeva tuj jezik,
 - razvija pripravljenost na ustno sporazumevanje, posnemanje, sprejemanje novih besed, povedi, tekstov,
 - spoznava in uporablja zakonitosti jezika,
 - spoznava jezikovne funkcije kot sredstva za sporočanje in odzivanje v ustreznih okoliščinah,
 - izraža svoje lastne želje in hotenja,
 - slušno spoznava in razumeva besede, navodila, vprašanja, opozorila in izjave učitelja in sošolcev ter se nanje ustrezno govorno ali gibno odzove,
 - se uči in reproducira pesmice, izštevanka, rime, uganke, tekste, jezikovna pravila,
 - bralno razumeva besede, sporočila, navodila, vprašanja,
 - spoznava in uporablja zakonitosti pisnega jezika (prepisovati, pisati, reševati pisne naloge),
 - razvija sposobnosti uporabe verbalne komunikacije v različnih situacijah, funkcijah in položajih ob vsakodnevnih dejavnostih pri pouku oz. v različnih socialnih situacijah, ki narekujejo uporabo tujega jezika,
 - uporablja pisni jezik za sporazumevanje, ustvarjanje in zabavo,
 - doživlja okolje z različnimi dražljaji,
 - zaznava in se odziva na posamezne lastnosti predmetov, stvari,
 - orientira se v času ter v ožjem in širšem okolju,
 - pozna količinske pojme in jih uporablja,
 - pozna številke, jih piše in uporablja v različnih situacijah v določenem obsegu,
 - uporablja računske operacije v vsakdanjem življenju,
 - pozna posamezne mere, merske enote in meri količine,
 - pozna geometrijske like in pojme,
 - pozna denar in njegovo vlogo (za nakupe, plačilo storitev),
 - načrtuje nakupe, varčuje denar z določenim namenom,
 - prilagaja želje svojim finančnim zmožnostim,
-
- pozna pravila ekološkega vedenja v različnih življenjskih okoljih,
 - pozna vire onesnaževanja okolja,
 - pozna načine ravnanja z odpadki,
 - pozna različne vrste energije,
-
- pozna pravila lepega vedenja,
 - usklajuje svoje navade s pravili lepega vedenja v določenem prostoru, okolju nasploh,
 - uporablja pravila lepega vedenja v vsakdanjem življenju,
-
- dopolnjuje znanja za delo z računalnikom,
 - uporablja prilagojena orodja in programe za trening različnih spretnosti, za nadomestno komunikacijo,
 - pozna uporabo enostavne programske opreme,
 - pozna osnove interneta in ga uporablja.

1.3 Primeri dejavnosti

- ob socialnih igrah in aplikacijah utrjuje primerna vedenja učencev, sprejemljivo komunikacijo in spodbuja občutke za medsebojno pomoč, prijateljstvo, pripadnost,
 - ob naravoslovnem dnevu spoznava možnosti reševanja v slučaju potresa, požara, poplave, pozna nujne tel. številke in zna poklicati pomoč,
 - ob različnem materialu (družinski albumi, filmi, pogovori), spoznava in utrjuje odnose, povezave, v povezavi s sorodstvom, prijatelji in znanci,
 - v primeru nevarnosti, ogroženosti ali nujne potrebe pokliče pomoč,
 - obišče geografsko središče področja v kateri se ustanova nahaja in ga primerja s svojim domačim krajem,
 - na ekskurzijah spoznava značilnosti svojega geografskega področja, življenja, dela,
 - obišče glavno mesto Slovenije in ga primerja z mesti oz. kraji, ki jih že pozna iz svoje bližnje okolice,
 - s pomočjo zemljevida pokaže Slovenijo, prepozna njeno tipično obliko,
 - ob gradivu poimenuje geografska področja Slovenije, njihove glavne značilnosti, večje pomembne kraje, znane turistične točke,
 - ogleda si nekatere kulturno – zgodovinske spomenike na slovenskem in drugod,
 - pozna praznike in jih praznuje v skladu z vsebino,
 - na turistični agenciji poišče prospekte naravnih, kulturnih in turističnih znamenitosti,
 - sodeluje v humanitarnih akcijah,
 - s pomočjo globusa in makete Zemlje opiše in razloži vrtenje Zemlje okoli svoje osi in okoli Sonca ter njene posledice za spremembe, ki jih opazimo ljudje,
 - pozna nebesna telesa,
 - ogleda si kamnine v okolici, geološko zbirko v šoli ali bližnjem muzeju,
 - lepi, riše slike predstavnikov žive in nežive narave (voda, tla, zrak, toplota, svetloba), razlikuje med živo in neživo naravo ter spozna soodvisnost ene od druge,
 - pozna in primerja naravne sisteme v različnih letnih časih,
 - pozna in uporablja zaščito pred insekti,
 - ob opazovanju sebe in drugega, ob modelu človeškega telesa ob video filmu doživlja, pozna in primerja zunanje in notranje dele telesa in njihovo delovanje,
-
- izraža se z uporabo neverbalne in nadomestne komunikacije,
 - vadi ustrezno in vljudno pogovarjanje v različnih govornih situacijah z uporabo vljudnostnih izrazov (telefoniranje ob uporabi imenika),
 - pridobiva in utrjuje večščino branja,
 - bere krajša besedila (obvestilo, telegram, pismo, vabilo, zahvalo, opravičilo, prošnjo, oglas, sožalje) ter s pomočjo ali sam tvori podobna besedila ustno, pisno,
 - bere krajša poljudnoznanstvena, publicistična besedila (opis, pripoved, novice, življenjepisi, preproste razlage, definicije pojmov, poročila, javna obvestila, teletekst, tv programe, poštni, bančni, druge obrazce) ter tvori podobna besedila,
 - pridobiva in utrjuje večščino pisanja,
 - širi svoje besedišče,
 - pozna in uporablja nekatere osnovne pravopisne pojme kot so uporaba velike začetnice, pike,
 - razlikuje med poezijo, prozo in dramatiko,
 - piše, ustvarja preprosto poezijo in prozo (tvori: preproste rime in verze na različne teme, likovno pesem, oblikuje pesem lepljenko iz časopisa),

- pozna in uporablja tuje besede,
 - s posnemanjem učitelja se uči pravilne izgovorjave glasov ter besedne in stavčne intonacije,
 - novih besed se uči s poslušanjem pesmic, rim, kratkih dialogov (posnemajo učitelja, glas na cd-ju, kaseti, videu),
 - govor razvija s poslušanjem govorca, opazovanjem slikovnega materiala, ponavljanjem,
 - poimenuje opazovano,
 - odgovarja na vprašanja,
 - vprašuje po navodilu, po slikovnem materialu, po zahtevani situaciji,
 - besedno dopolnjuje besedila,
 - igra vloge,
 - poveže glasove z znaki – črkami,
 - bere, prepozna bisto besedil (slike, preglednice),
 - razumeva navodila,
 - bere in razumeva stavke, preproste tekste, krajše zgodbe,
 - rešuje vaje po branju teksta (dopolnjevanje stavkov, povezovanje besed, izbiranje pravih oz. nepravilnih trditev, urejanje pomešanih delov besedila, povezovanje besedila s slikami, ...),
 - zapisuje (prepisuje) besede, fraze, stavke, krajše zgodbe,
 - seznanen se z osnovami časov v tujem jeziku, ki jim bo omogočal osnovno komunikacijo,
-
- razlikuje in se odziva na vidne slušne, taktilne dražljaje, okuse, vonje,
 - prireja, izbira, razvršča, niza, natika različne predmete po namenu, po barvi, velikosti obliki, debelini, višini, različnih razporeditvah,
 - ve kje je spredaj, zadaj, zgoraj, spodaj, na, pod, zunaj, znotraj, levo, desno,
 - orientira se po dnevnih aktivnostih in uri, dogodkih, letnih časih,
 - pozna in uporablja količinske pojme,
 - šteje predmete v različnih dnevnih situacijah,
 - pozna in uporablja pomembne številke (številko avtobusa, hišno številko, telefonske številke, številko bančne kartice,
 - rešuje enostavne računske naloge (dodaja, odvzema predmete, stvari v različnih situacijah),
 - zna uporabljati kalkulator,
 - pozna geometrijske like in telesa, jih riše, izrezuje, barva, oblikuje, sestavlja,
 - samostojno ali s pomočjo meri dolžino, višino, težo, prostornino s pripomočki ali posameznimi merskimi enotami,
 - pozna kovance, bankovce,
 - primerja števila na denarju s cenami artiklov,
 - uvidi, da je nekaj zelo drago, poceni,
 - samostojno razpolaga z denarjem in nakupuje,
 - varčuje in hrani denar v denarnici, v predalu, v banki,
-
- se seznanen z življenjskimi okolji v naravni situaciji – ekskurzija na področje, ki ga obdelujemo (voda, zrak, gozd, zemlja, odlagališče in predelava odpadkov),
 - opazuje in raziskuje posamezno okolje, njegove značilnosti, izvore, onesnaževanje in možnosti varovanja le-tega,

- izvaja eksperimente in poskuse za lažje razumevanje fenomenov narave,
 - pisno beleži spremembe na eksperimentalnih objektih,
 - pridobiva nova znanja iz področja ekologije s prebiranjem časopisov, ogledom dokumentarnih in dnevno-informativnih oddaj,
 - aplicira pridobljene veščine in znanja v realni, življenjski situaciji (zbirajo in ločujejo odpadke, varujejo okolje, imajo primeren odnos do živali in rastlin, varčujejo z energijo...),
 - evalvira doživeto, naučeno in uporabljajo na vseh področjih življenja in dela (svojega, in vplivanje na druge, na okolje),
-
- se seznanja s knjigo o bontonu, pregleda vsebino,
 - v okolju opazuje in doživlja vsebine iz področja bontona,
 - v konkretni situaciji se uči pravil lepega vedenja (za mizo, na delu, na javnih prireditvah, praznovanjih, v šoli, knjižnici, trgovini...),
 - uči se strpnosti v medsebojnih odnosih (reševanje konfliktov, nestrpnosti ...),
 - piše razglednice, voščilnice, pisma, vabila, sporočila po elektronski in klasični pošti,
 - telefonira, piše kratka sporočila,
 - pripravlja praznovanja (vabila, darila, prihod na praznovanje in zamujanje...),
-
- uporablja računalnik kot samomotivacijsko sredstvo,
 - opazuje učitelja pri pisanju in risanju na računalnik,
 - zna varno rokovati z računalniško opremo (vklopi, izklopi, poišče ustrezen program, ga zažene), prekiniti z delom in poiskati pomoč,
 - uporablja prilagojeno programsko opremo in orodja (Combo, Speech Viewer) za trening različnih spretnosti,
 - pozna osnove programa urejanja besedil za pisanje in risanje (piše, riše, natisne izdelek),
 - igra računalniške igre, uporablja didaktične programe,
 - zna namestiti disketo, CD z glasbo, filme,
 - se zna priključiti na internet, odpreti, napisati in poslati elektronsko pošto, poiskati želene informacije.

2 RAZVIJANJE IN OHRANJANJE SAMOSTOJNOSTI

Obseg pomoči pri opravljanju osnovnih življenjskih aktivnosti je odvisen od stopnje samostojnosti udeleženca in od zdravstvenega stanja. Pri nekaterih udeležencih so prisotne še dodatne in kombinirane motnje (težka telesna prizadetost, motnje vedenja in osebnosti, avtistične motnje, slepota, gluhoti) in druga kronična obolenja, ki zahtevajo specifičen individualen pristop in timsko delo ter upoštevanje sodobnih pristopov v obravnavi. Vključujejo se še v dodatne specialistične obravnave in terapije v ustanovi in izven nje.

Razvijanje samostojnosti, socialno prilagajanje, ohranjanje, oblikovanje in učenje novih spretnosti in navad poteka skozi različne aktivnosti preko celega dneva in po urniku. Načrtujejo se individualno z uporabo posebnih metod in tehnik dela (npr. modifikacija vedenja in učenja, elementarna govorica telesa, sproščanje...). Vodijo se obrazci za ocenjevanje ter samo ocenjevanje, spremljanje in evalvacijo.

Področje razvijanje in ohranjanje samostojnosti zajema naslednje vsebine: prehranjevanje, zdrava prehrana, osnovne higienske navad, osebna urejenost, oblačenje in obuvanje, krepitev socialne kompetentnosti, samostojnost v okolju.

2.1 Splošni cilji

- obsežna in delna pomoč pri osnovnih življenjskih aktivnostih in zadovoljevanju potreb,
- ohranjanje in razvijanje spretnosti in pozitivnih navad za doseganje maksimalne stopnje samostojnosti,
- poznavanje pomena prehrane za zdravje, razvijanje primernih prehrabnih navad ter navajanje na zdravo in zmerno prehranjevanje,
- ohranjanje in razvijanje higienskih navad in osebne urejenosti,
- navajanje na primerno in praktično oblačenje, skrb za obleko in obutev ter urejen videz,
- navajanje na samostojno gibanje v ožji in širši okolici,
- spodbujanje časovne orientacije in ustrezne organizacije časa,
- navajanje na pravilno ravnanje v primeru poškodb in bolezni,
- oblikovanje primernega odnosa do sebe in drugih, osvajanje pravil lepega vedenja in ustreznih socialnih navad,
- navajanje na izražanje potreb in želja ter samostojno izbiro,
- oblikovanje pozitivne samo podobe.

2.2 Operativni cilji

- sodeluje in premaguje motnje hranjenja,
 - pravilno uporablja jedilni pribor in druge pripomočke,
 - pozna zdravo hrano, nezdravo prehranjevanje in posledice,
 - pozna pomen dietne in redukcijske prehrane,
 - izbira in uživa glede na zdravstveno stanje primerno hrano (redukcijsko ali dietno),
 - zna si pravilno sestaviti obrok,
 - nakupuje prehrabne izdelke v trgovini,
 - si sam izbere, pripravi in postreže preproste jedi (v okviru obroka),
 - uporablja kuhinjske pripomočke, aparate, ... in varno ravna z njimi,
 - pozna različne načine priprave hrane (domači, industrijski),
 - si zna naročiti zeleno hrano v lokalu,
 - ima sprejemljive navade hranjenja,
 - zna pospraviti po jedi in urediti posodo,
-
- sprejema pomoč pri negi, oblačenju ter obujanju in osebni urejanju ter izraža zadovoljstvo ali nezadovoljstvo,
 - je čist in samostojen pri uporabi stranišča,
 - ima osvojene higienske navade, se redno neguje (čez dan, zjutraj, zvečer, ko je umazan),
 - pozna in pravilno uporablja in skrbi za higienske pripomočke, kozmetiko,
 - pravilno in previdno ravna z aparati in pripomočki (fen, brivnik...),
 - razume in pozna pomen redne nege za zdravje,
 - sodeluje pri oblačenju in obujanju, obleče enostavne kose garderobe,
 - sam si izbere obleko in se samostojno obleče in obuče,
 - se redno preoblači in skrbi za svoj zunanji videz,
 - pri higieni, oblačenju in osebni urejanju upošteva intimnost,
 - zna izbrati obleko in obutev glede na vreme, priložnosti, dejavnosti,
 - redno vzdržuje in skrbi za svojo obleko in obutev,
 - pozna velikost svoje garderobe, številko čevljev,

- nakupuje oblačila in obutev glede na potrebe, po lastni izbiri in cenovno sprejemljive,
- pozna nakit in druge modne dodatke in jih uporablja,
- pozna in uporablja ličila za določene priložnosti ali dnevno,
- pozna in koristi osebne storitve (frizer, kozmetičarka, pediker...),
- se samostojno orientira v ožjem in širšem okolju in po času,
- se varno giblje v prometu,
- pozna različne znake za nevarnost v okolju in ustrezno ravna,
- pozna znake za posamezne bolezni in poškodbe ter pravilno ravna,
- sprejema pomoč pri premagovanju osebnih in socialnih stisk,
- prepozna svoja čustva, jih obvladuje in izraža na sprejemljiv način,
- primerno izraža svoje potrebe, želje in interese (se postavi zase),
- upošteva druge, sodeluje, sledi drugim in daje iniciative,
- sprejema in daje pomoč drugim,
- pozna vljudnostne izraze in jih uporablja,
- se prilagaja spremembam (novo osebje, okolje, spremenjeni načrti...),
- rešuje probleme na primerne načine sam ali s pomočjo.

2.3 Primeri dejavnosti

- sprejema kašasto hrano, žveči pretlačeno hrano, spretno grize, uporablja žlico, pije iz kozarca (po potrebi s prilagojenimi pripomočki),
 - upošteva vrstni red hrane, uporablja servieto med jedjo, po jedi,
 - zajema, nalaga primerno količino hrane, hrani se s primernim tempom,
 - previdno ravna z jedilnim priborom in pri nalivanju vroče tekočine,
 - ve, da so zdrava živila sadje, zelenjava, mleko, sir, ribe, in posega po njih,
 - razume in uživa redukcijske obroke ob prehranjenosti in druge dietne obroke v primeru bolezni,
 - spremlja jedilnik v ustanovi, sam sestavi preprosti jedilnik za krajši čas, pri tem upošteva pravila zdrave prehrane,
 - ogleda si obrate za predelavo in pripravo hrane ter prodajalne (mlekarno, sirarno, ribogojnico, mlin, pekarno...),
 - nakupuje sveža in že pripravljena živila v trgovini, na tržnici,
 - samostojno si izbere in pripravi zajtrk ali večerjo, pripravi različne pogrinjke, pripravi oz. skuha hrano in jo primerno postreže sebi in drugim,
 - pri pripravi hrane uporablja kuhinjske pripomočke in aparate (mešalec, stepalnik, mlinček, tehtnica...),
 - zna pospraviti, pomiti posodo na roke ali s pomočjo pomivalnega stroja, jo zložiti v omaro, urediti mizo,
-
- nakaže, opozori na potrebo, sodeluje pri namestitvi plenice in negi celotnega telesa,
 - je čist, uporablja stranišče in opravi vse potrebno,
 - se redno umiva roke, obraz, se kopa, tušira, umiva lase, čisti zobe, češe, striže nohte,
 - je temeljit, previden, pripravi primerno temperaturo vode, uporablja primerne količine mila, šampona, zobne paste, previdno si ostriže nohte, se fenira, pravilno si ščetka zobe,
 - skrbi za intimni higieno (neprijeten vonj, pri dekletih redna menjava vložkov, pomen za zdravje...),
 - uporablja kozmetične pripomočke (deodorant, ustrezno kremo, losion, kremo po britju...),

- pozna vsebino toaletne torbice in skrbi zanjo (za čistočo glavnika, priviti pokrovčki na pripomočkih...),
- obleče se s pomočjo, sodeluje tako, da potisne roko v rokav, iz rokava,
- povezuje določeno oblačilo s posameznimi dogodki,
- sam si izbere obleko in obutev, se samostojno obleče, obuče in uredi, zapne gumbe, zadrge, zaveže čevlje, zatlači srajco v hlače, zaveže pentljo, kravato...,
- si dnevno preoblači spodnje perilo, vrhnja oblačila po presoji (ko so umazana, zaudarjajo, strgana, mokra),
- ve, katera oblačila in obutev obleče in obuče glede na vreme, za v gledališče, šport, izlete,
- redno skrbi za svojo obleko in obutev (odlaga oblačila na primerno mesto, zlaga, obeša v omaro, da v pranje umazano perilo ali ga sam opere, opere v pralnem stroju, odnese v čistilnico, zašije gumb, napelje elastiko, krtači in zračni obleko, shranjuje oblačila po sezoni, zlaga oblačila v kovček, redno čisti obutev,
- ve, kdaj potrebuje nova oblačila in obutev, si sam ali s pomočjo izbira in kupuje,
- izrazi željo, da si lakira nohte, barva lase, naliči oči, usta, obraz,
- se sam uredi in ustrezno uporablja ličila (primerno, ustrezno obleki in situacijam),
- ve, kdaj potrebuje striženje in druge usluge in gre sam ali v spremstvu k frizerju, kozmetičarki, na pedikuro in plača storitev,
- nosi zapestnico, ogrlico, uhane, ve za katere priložnosti, hrani nakit na določenem mestu,
- pravilno in previdno ravna z orodji in stroji (nož, škarje, kladivo, pomivalni, pralni in sušilni stroj, štedilnik,
- pravilno ukrepa in si poišče pomoč v primeru slabega počutja (udarec, urez, odrgnina, bolečina v grlu, omotica...),
- ve, kje je ambulanta, zdravstveni dom, gre sam k zobozdravniku,
- v primeru bolezni upošteva navodila (miruje, redno jemlje zdravila, pije veliko tekočine),
- se izogiba nevarnostim pri gibanju (mokra, namazana, ledena tla, stopnice, zahtevni tereni...),
- pozna različne označbe za nevarnost v okolju in jih upošteva (električna napetost, prepovedan vstop v skladišče za plin, v kurilnico...),
- uporablja javna prevozna sredstva, se sam vozi v šolo, domov, v znano okolje,
- se znajde v ožjem in širšem okolju, si zna pridobiti zelene informacije, obišče slaščičarno, kavarno, banko,
- pozna osebne dokumente in obrazce in jih pravilno uporablja,
- pozna in upošteva pravila gibanja v prometu in prometne znake,
- pozna na uro, se orientira po dnevni aktivnostih, dejavnostih v tednu,
- načrtuje aktivnosti, jih opravi v dogovorjenem času, ne zamuja,
- premaguje avtoagresijo, agresijo s spodbujanjem ugodja z osebnim kontaktom, prilagojenim okoljem, z okupacijo,
- pozna čustva jeze, besa, žalosti, pretiranega veselja, idr. in se obvladuje ter jih izraža na primeren način,
- izraža svoje potrebe, želje, predloge individualno in v skupini za samopomoč,
- pozna načine reševanja problemov (poišče pomoč, se pogovarja, se vključi v likovno terapijo, športne aktivnosti, sprejme zaposlitev, sprejme odgovornost, se opraviči),
- je strpen, prijazen, počaka v vrsti, posluša druge, jim nudi pomoč, daje spodbude,

- se zna opravičiti drugim ob nerodnostih in napakah,
- deli z drugimi in posoja svoje stvari, si sposoja in pravočasno vrača stvari,
- sprejema kritiko drugih in prevzame odgovornost,
- je ponosen, ko poskrbi sam zase.

3 KREATIVNA ZNANJA

Področja kreativnih znanj udeležencem omogočajo uresničevanje ustvarjalnih potencialov, ki se kažejo v uporabi pridobljenega znanja na osnovnošolski ravni, svobodnem izražanju pri ustvarjanju, predstavitvi svojega ustvarjanja, sprostitevni funkciji in obogatitvi prostega časa. Z vsebinami, ki jih ponujamo lahko oblikujemo kreativno osebo, ki svobodno, neposredno in izvirno ustvarja.

Področje dejavnosti kreativna znanja zajema pet vsebin: glasbo, ples, dramo, likovne dejavnosti, fotografijo in video kamero.

Pri načrtovanju in izvajanju predlaganih ciljev in dejavnosti je potrebno vsebine prilagajati ali dopolnjevati.

3.1 Splošni cilji

- razvijanje veselja do glasbe,
 - ohranjanje in poglobljanje znanj na področju glasbe,
 - spoznavanje posameznih glasbenih zvrsti,
 - spodbujanje intelektualnega, čustvenega, socialnega in motoričnega razvoja,
 - razvijanje sposobnosti kreativnega sooblikovanja,
 - doživljanje in spoznavanje glasbenih del,
 - sproščanje čustvene napetosti, spodbujanje izražanja čustev, sprostitev, zabava, druženje,
 - razvijanje pozitivne samopodobe,
-
- spodbujanje veselja do plesa,
 - razvijanje občutka za ples,
 - ohranjanje in poglobljanje znanj in spretnosti na področju plesa,
 - ohranjanje in razvijanje fizičnih sposobnosti,
 - razvijanje zaznavanja telesa in orientacije,
 - razvijanje gibalnega pomnjenja,
 - spodbujanje izražanja s plesom, sprostitev, zabave, druženja,
 - navajanje na doživljanje plesa kot del družabnega življenja,
 - razvijanje pozitivne samopodobe,
-
- spodbujanje veselja do igre,
 - razvijanje sposobnosti opazovanja, predstav, domišljije in ustvarjalnosti,
 - spodbujanje različnih načinov izražanja,
 - spodbujanje izražanja čustev,
 - spoznavanje različnih načinov komuniciranja,
 - razvijanje sposobnosti za doživljanje giba, kretenj, mimike,
 - razvijanje sposobnosti pomnjenja besedila,
 - spoznavanja tehnik nastopanja,
 - seznanjanje z različnimi besedili, umetniškimi deli,
 - spodbujanje iznajdljivost, občutljivost, samostojnost, radovednosti, različnosti,

- razvijanje izkušnje neposredne vključenosti v kreativno skupino,
- razvijanje samozavesti in samopotrditve,
- spodbujanje intelektualnega, čustvenega, socialnega in motoričnega razvoja,
- ohranjanje in poglobljanje znanj in spretnosti na področju likovnih dejavnosti,
- razvijanje sposobnosti opazovanja, predstav, pomnjenja, domišljije in ustvarjalnosti,
- spoznavanje različnih likovnih tehnik, postopkov, materialov, orodij,
- spoznavanje osnov likovne teorije,
- pridobivanje delovnih navad, natančnosti, vztrajnosti,
- razvijanje ročnih spretnosti,
- navajanje na samostojnost, iznajdljivost, občutljivost in kritičnost,
- razvijanje estetskega zaznavanja, izražanja in komuniciranja z umetnostjo,
- razvijanje veselja do ustvarjanja, radovednosti,
- sproščanje čustvene napetosti, spodbujanje izražanja čustev, sprostitvev,
- doživljanje in spoznavanje umetniških del,
- navajanje na doživljanje umetnosti kot del družabnega in kulturnega življenja, spoštovanje kulturne dediščine,
- razvijanje pozitivne samopodobe in samopotrditve,
- pridobivanje znanj in spretnosti na področju fotografije in videokamere,
- razvijanje sposobnosti zaznavanja, opazovanja, predstav, razumevanja,
- navajanje na samostojnost, iznajdljivost, občutljivost in kritičnost,
- razvijanje vizualne motorične koordinacije,
- razvijanje ustvarjalnosti, radovednosti, odprtosti,
- razvijanje samozavesti in samopotrditve.

3.2 Operativni cilji

- razvije veselje do glasbe,
- posluša, posnema in razlikuje zvoke iz narave in okolja,
- aktivno sodeluje pri glasbenih dejavnostih (posluša, igra, poje, pleše...),
- spozna glasbene pojme,
- uči se igranja na različne instrumente,
- razlikuje instrumente po zvoku,
- spozna nove pesmi primerne za mladostnike in odrasle,
- uči se novih pesmi, utrdi že pridobljene,
- pozna različne glasbene zvrsti,
- aktivno posluša glasbo,
- pokaže interes za glasbeni nastop, nastopa, posluša glasbeni nastop,
- svobodno se izraža z glasbo,
- vključi se v glasbeno skupino,
- sodeluje pri glasbeno didaktičnih igrah, ugankah,
- pozna uporabo AV sredstev,
- izraža se s plesom,
- usklajuje gibanje z ritmom glasbe,
- prosto se giblje ob glasbi na svoj lasten način,
- spozna različne plesne zvrsti,
- posnema enostavne gibalne motive,

- posnema sestavljene gibno plesne motive,
 - ustvarja lastne plesno – gibalne motive,
-
- sprejme spodbudo za raziskovanje,
 - zazna različnost gibov, mimike, kretenj,
 - razvije različne načine komunikacije z okoljem,
 - opazuje in prepoznava osebe in predmete v okolju,
 - razvije sposobnost igranja vlog,
 - uskladi gibanje z govorom,
 - sodeluje v skupini,
 - upošteva preprosta pravila,
 - izraža doživetije s pomočjo dramskega jezika,
-
- uporablja različna risala,
 - pozna različne likovne tehnike, se znajde z različnimi materiali, na različnih podlagah,
 - spozna nove likovne tehnike in postopke oblikovanja,
 - oblikuje različne materiale,
 - uporablja lažje grafične tehnike in spozna zahtevnejše,
 - prepozna osnovne barve, spozna postopke mešanja osnovnih barv,
 - sodeluje pri izdelavi izdelkov (uporabni izdelki, izdelki za promocijo, oprema prostora),
 - sodeluje pri urejanju prostora,
 - spozna likovno umetnost, ustvarjalce, različne zvrsti umetnosti,
 - raziskuje in ustvarja, sporoča svoj lastni pogled,
 - dokonča izdelek,
 - opazi lep izdelek,
 - sodeluje na likovnih razstavah, likovnih kolonijah,
-
- sodeluje pri opazovanju posnetkov,
 - prepozna znane osebe, dogodke,
 - skrbi za posnetke na primeren način,
 - uči se uporabljati fotoaparater in video kamero,
 - spozna različne tehnike in postopke uporabe, razume navodila za uporabo,
 - prepozna različne motive, selekcionira motive,
 - uporablja fotoaparater in video kamero,
 - zna predvajati, pokazati svoj izdelek,
 - sporoča lastni pogled preko posnetkov,
 - komentira svoje posnetke, posnetke drugih, spozna tudi umetniško vrednost posnetkov,
 - uporablja fotoaparater in video kamero v svojem prostem času.

3.3 Primeri dejavnosti

- prisluhne različnim zvokom, jih posnema, poimenuje,
- posluša različne zvrsti glasbe (narodno, klasično, zabavno...),
- spozna glasbena dela,
- posluša, igra na različne instrumente, razlikuje instrumente po zvoku, spremlja enostavne pesmi,
- se uči igranja na različne instrumente (sinesajzer, flavta...),

- poje, se uči novih pesmi, poje ob spremljavi, sam, v zboru,
 - se vključuje v glasbeno didaktične igre,
 - improvizira ob glasbi, se z njo izraža,
 - ugiba glasbene uganke,
 - z besedo, gibom ali sliko izrazi svoje glasbeno doživetje,
 - snema glasbo, uporablja radio, glasbeni stolp, računalnik,
 - posluša glasbo v svojem prostem času,
 - se družijo, zabava s prijatelji ob glasbi,
 - posluša glasbene nastope, glasbene koncerte, spozna tudi opero, balet,
 - se udeležuje glasbenih nastopov, tudi sam nastopa,
 - spozna ustvarjalca glasbe,
- ob zvokih instrumentov, zvočil, petja aktivira tudi telo, roke, noge (se ziba, prestopa...),
 - uskladi gibanje telesa oz. delov telesa v ritmu glasbe,
 - se giblje po določenem zaporedju gibov in tako razvija sposobnost gibalne pozornosti ob glasbeni spremljavi ali ob petju,
 - se giblje, pleše v okviru plesne koreografije,
 - pleše polko, valček in druge plesne individualno, v parih ali v skupini,
 - preko gibanja in glasbenih vsebin izraža osnovna čustva,
 - preko plesa izraža lastno občutenje glasbe,
 - z mentorjem sooblikuje koreografijo za plesno točko,
 - samostojno oblikuje koreografijo za plesno točko,
- ob igri prisluhne glasu sodelujočega v skupini,
 - zapomni si krajši tekst, besedilo,
 - doživeto pripoveduje znano zgodbo,
 - imitira oglašanje in gibanje živali,
 - imitira osebo z oglašanjem in gibanjem,
 - vživi se v vlogo,
 - z besedo in gibom izrazi svoja doživetja ob poslušanju zgodbe,
 - v skupini odigra manjšo vlogo,
 - poveže besedo in gibanje v igri,
 - odigra vlogo z lutko,
 - odigra skeč,
 - sodeluje v predstavi,
- opazuje ilustracije, knjige, slike iz področja umetnosti,
 - se igra z različnimi risali, z barvo, prosto čečka, pušča sledi, posnema,
 - riše, slika, uporablja različne tehnike (barvice, flomastre, voščenske, vodenke, tempera, tuš, oglje, kreda, barve za svilo, steklo...) na različnih materialih (papir, karton, steklo, svila, les...) in različnih podlagah (velike, male, ozke, gladke, hrapave...),
 - uporablja grafične tehnike,
 - trga, mečka, striže, guba, lepi različne materiale,
 - oblikuje glino, testo, modelirne mase (se igra, mečka, gnete, trga, oblikuje kroglo, ploščo, odtisne, svaljka, valja...),
 - uči se oblikovati relief, posodo, figuro, uporablja barvo za glino, glazuro,
 - spozna nove likovne tehnike (mozaik, vitraž, batik...),

- spozna postopke mešanja osnovnih barv,
 - opazuje naravo, življenje, ustvarja na prostem,
 - ilustrira zgodbo, doživetje,
 - izdeluje uporabne predmete (slike, nakit, voščilnice, sveče...),
 - izdeluje izdelke za promocijo, stojnico, za praznike, zase, za prijatelje,
 - zavije darilo,
 - izdelava papir,
 - sodeluje pri pripravi scene za različne prireditve,
 - sodeluje pri opremitvi prostora, pri dekoraciji (razred, dom, soba),
 - riše s pomočjo računalnika,
 - pripravi razstavo,
 - obišče, galerijo, razstavo, spozna umetnika,
 - doživljanje ene umetniške zvrsti izrazi v drugi (npr. glasbo v risbi),
-
- opazuje fotografiranje, snemanje,
 - se pusti fotografirati, snemati,
 - sodeluje pri opazovanju fotografij, posnetkov, prepozna sebe, prijatelje, starše, dogodke,
 - komentira fotografijo, posnetek, film, TV oddajo,
 - zloga, sortira fotografije v škatlo, foto album,
 - si ogleda fotografsko razstavo, film, knjige,
 - opazuje, išče motive za fotografiranje, snemanje,
 - se uči uporabe avtomatskega fotoaparata,
 - sam vstavi film v fotoaparat,
 - se uči uporabe video kamere,
 - sam vstavi kaseto v kamero,
 - fotografira, snema različne motive (portrete, različne dogodke, pokrajino, živali, rastline),
 - spremlja nastajanje fotografije od fotografiranja do razvijanja,
 - spozna opremo v temnici, foto material,
 - spozna digitalno fotografijo, se uči uporabe, opazovati posnetke na fotoaparatu,
 - opazuje fotografije na računalniku, jih izbere, natiska,
 - uredi si osebni album,
 - pripravi razstavo,
 - predvaja videoposnetek,
 - se uči montaže, opreme posnetka,
 - izdelava scenarij za film,
 - fotografira, snema v svojem prostem času.

4 REKREACIJA IN ŠPORT

Področje rekreacije in športa s svojimi vsebinami nudi pozitivne učinke na telo vsakega posameznika skozi vsa življenjska obdobja. V obdobju telesnega razvoja (ne glede na stopnjo gibalne usposobljenosti) gre za sprejemanje, pridobivanje, učenje, razvijanje, usposabljanje gibalnih znanj. Pozneje v odrasli dobi, pa ta gibalna znanja dopolnjuje, nadgrajuje, pogloblja in uporablja za bolj kvalitetno življenje.

Program je namenjen vsem osebam z motnjo v duševnem razvoju ne glede na stopnjo motnje. Glede na njihovo specifikko (znižane gibalne sposobnosti in veščine) razvoj gibalnih znanj ni nikoli zaključen. Hkrati pa to področje omogoča vzdrževanje obstoječega stanja in s tem lažje vključevanje v vsa področja življenja.

Aktivnost je glavno načelo tega področja, ne glede na stopnjo motnje, kajti le aktiven odnos omogoča emocionalno zadovoljstvo in osebno potrjenost. Katera gibalna področja bo posameznik uporabljal kot rekreacijo, šport ali kot terapijo mu zagotovimo s pravico izbire. Kontinuirana vključenost v gibalno športno področje zagotavlja sistematično in strokovno pomoč skozi vsa obdobja vzgojno-izobraževalnega programa vse do vključitve v življenje in delo, oziroma tudi v obdobju staranja.

Individualizacija je nujno potrebna tudi na gibalno športnem področji in pozneje v rekreaciji in športu. Zagotavlja enake možnosti glede na gibalne potrebe vsakega posameznika in mu zagotavlja možnost udeleževanja med sebi enakimi, kar zelo pozitivno vpliva na njegovo samopodobo.

Skozi rekreacijo in šport se v zelo veliki meri udeležanja načelo integracije in normalizacije in možnost za njihov optimalni razvoj.

Vsebine področja so: šport, hipoterapija, taborništvo, sodelovanje SO, MATP, fitnes, hoja, pohodništvo in planinarjenje ter aktivnosti v vodi.

4.1 Splošni cilji

- zadovoljevanje potreb po gibanju,
- vzdrževanje psihofizične aktivnosti,
- zmanjševanje odvisnosti od pomoči in razvijanje samostojnosti,
- zavedanje lastnega telesa in občutkov ugodja, zadovoljstva ali neugodja,
- sproščanje napetosti, razbremenitev in sprostitvev,
- vključevanje pridobljenih gibalnih izkušenj in športnih znanj v vsakdanje življenje,
- poznavanje in izbiranje različnih oblik gibanja in športnih aktivnosti,
- aktivno preživljanje prostega časa,
- sodelovanje in tekmovanje na športnih prireditvah,
- izgrajevanje in krepitev pozitivne samopodobe,
- vključevanje v okolje in vzpodbujanje komunikacije.

4.2 Operativni cilji

- utrdi, dopolni in razvije osnovna gibalna znanja,
- razvije psihomotorične sposobnosti,
- zmanjša in odpravi gibalne pomankljivosti,
- vzpodbuja in razvije primerne vedenjske vzorce in čustveno izražanje ob športnih dogodkih,
- sodeluje na športnih prireditvah,
- izpopolni znanja na področju pravil,
- utrdi in pridobi socialne, delovne in kulturne navade,
- izpopolni tehnike v izbranih športih SO,
- sodeluje na tekmah SO,
- sodeluje v dodatnih aktivnostih, ki podpirajo delovanje SO,

- obvladuje aktivnosti s konjem v njegovem okolju skupaj s terapevtom in samostojno,
- uporablja izkušnje jahanja kot terapijo ali kot razvedrilo,

- sprejme pogoje bivanja v spremenjenem okolju,

- pripravi potrebno opremo,
- poskrbi za svojo varnost,
- pozna fitness studije in njihove vsebine,
- izvaja fitness programa za terapijo, za razvijanje psihomotoričnih sposobnosti in za dvigovanje kvalitete življenja,
- organizirano in samostojno se sprehaja,
- pozna in upošteva pravila varne hoje in pohodništva,
- razvija vztrajnost in premagovanje večjih naravnih ovir,
- sprejema vodo in se prilagaja nanjo,
- uporablja plavalna znanja za izvajanje terapevtskega programa, izpopolnjevanje tehnike in preživljanje prostega časa,
- pridobi na samostojnosti in samozavesti.

4.3 Primer dejavnosti

- ima sposobnost gibanja, gibanja so usmerjena in z namenom,
- sprejme pobudo za športno dogajanje in preizkusi (doživi) različne športe,
- razume in upošteva pravila izbranega športa, ima možnost izbire in aktivne udeležbe na športnih prireditvah, sodeluje kot pomočnik pri športnih prireditvah,
- rabi hipoterapijo kot terapevtsko sredstvo za izboljšanje gibalnih motenj, sprejema telesno čutenje in občutenje na konju, vzpostavi stik s konjem,
- obvladuje konja in aktivnosti iz okolja konja skupaj s terapevtom ali samostojno,
- ima osvojene izkušnje na konju, samostojno jezdi v maneži, uporablja znanje jahanja za preživljanje prostega časa,
- se je sposoben vživljati v različne vsebine, sprejema pogoje bivanja in določene kulture taborništva v spremenjenem okolju,
- primerno pripravi sebe in potrebno opremo glede na vsebino aktivnosti,
- se zna varovati pred nevarnostmi, poiskati pomoč in nuditi osnovno prvo pomoč,
- nudi pomoč manj sposobnim in sodeluje kot mentor pri posameznih vsebinah,
- vadi in tekmuje po prilagojenem programu (MATP),
- želi pokazati svoje športne spretnosti, ki si jih je pridobil skozi vadbo in treninge,
- pozna pravila uradnih športov SO, živi v športnem duhu in želi v tekmovalni sistem,
- sprejema celotno športno vadbo in priprave za tekmovanja, razume priznanja za svoje dosežke in jih primerno sprejme,
- je sposoben sodelovati v dodatnih aktivnostih, ki podpirajo delovanje SO,
- pozna osnove vadbenih procesov v fitness studijih, sprejema voden postopek terapije in vadbe, uporablja zanj primerne naprave v fitnessu,
- je orientiran in socializiran v vadbenih prostorih in samostojno obiskuje fitness studije,
- hodi na sprehode v bližnjo in širšo okolico, si izbere smer in cilj glede na svoje sposobnosti,
- je telesno pripravljen premagovati napore pohodništva in planinarjenja,

- se primerno pripravi za pohod, zna oceniti svojo telesno pripravljenost in vztraja do zastavljenega cilja,
- je psihično prilagojen na vodo, v vodi doživi zadovoljstvo, veselje in sproščenost,
- uporablja aktivnost v vodi kot hidroterapijo ali edino obliko gibanja,
- napreduje v njemu lastni tehniki in se izpopolnjuje v plavalnih tehnikah,
- uporablja plavalne sposobnosti za tekmovanja, preživljanje prostega časa in sprostitev.

5 UČENJE ZA AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

Aktivno preživljanje prostega časa pomeni visoko stopnjo samostojnosti.

Pri učenju za aktivno preživljanje prostega časa bomo izkoristili že osvojena znanja in spretnosti, jih poglobili in razširili, dodali nove izkušnje in spoznanja in vse to prenesli v širši življenjski prostor. To pa pomeni aktivno vključevanje v okolje, normalizacijo in socialno integracijo.

Z ponudbo raznovrstnih aktivnosti bomo omogočili seznanjanje z novimi vsebinami, pridobivanje novih izkušenj, možnost lastne izbire in aktivnost udeležencev ne glede na stopnjo prizadetosti.

Program je namenjen vsem osebam z motnjo v duševnem razvoju in je razvojno načrtovan. Ob individualizaciji je treba upoštevati želje in potrebe posameznika., ter tako zagotoviti enake možnosti za njihov optimalen razvoj.

Cilj učenja za aktivno preživljanje prostega časa je čimbolj samostojno življenje in aktivno vključevanje v širše okolje.

Za učenje aktivnega preživljanja prostega časa smo predvideli naslednje vsebine: **relaksacija, kino, gledališče, opera, koncerti, javne prireditve, vožnja, izleti, nakupovanje, branje in obiskovanje knjižnice, rokovanje z AV sredstvi, usmerjeni pogovori.** Tem vsebinam bomo dodali nove, izhajajoč iz značilnosti okolja in interesov posameznikov in skupine.

5.1 Splošni cilji

- zadovoljevanje potreb po aktivnem preživljanju prostega časa,
- zavedanje delov telesa in sproščanje napetosti,
- izražanje želja po aktivnosti,
- spoznavanje različnih vsebin za preživljanje prostega časa,
- razvijanje interesov,
- spoznavanje dogajanj v javnih ustanovah,
- razvijanje samostojnosti,
- vključevanje v okolje,
- uporabljanje pridobljenega znanja v vsakdanjem življenju,
- učenje novih socialnih veščin,
- oblikovanje osebnosti,
- spodbujanje intelektualnega, čustvenega in socialnega razvoja,
- krepitev pozitivne samopodobe,
- razvijanje sposobnosti komuniciranja.

5.2 Operativni cilji

- spodbudi sprejemanje različnih dražljajev,
- razvije pozitiven odnos do lastnega telesa,
- sprosti napeto muskulaturo,

- spodbudi prebavo, delovanje živčnega sistema in limfnega pretoka,
- doživi in občuti ugodje, sprejetost in varnost,
- spozna različne oblike medijev,
- spodbudi in neguje skrb za osebno urejenost,
- razvije verbalno in neverbalno komunikacije,
- razvije sposobnosti vživljanja in domišljije,
- se časovno in prostorsko orientira,
- spozna različna prevozna sredstva in prometne predpise,
- uporablja javna prevozna sredstva,
- spodbuja posnemanje in izražanje,
- potrdi lastno vrednost,
- uporablja različna AV sredstva,
- spozna širšo okolico, primerja različne kraje in pojave,
- doživi različna okolja in spozna nove ljudi,
- izrazi misli, odločitve in želje,
- reši konflikte in osebne stiske,
- razlikuje denar in pozna njegovo vrednost,
- samostojno nakupuje,
- umiri in sprosti se ob poslušanju brane besede,
- razvije bralne spretnosti in obogati besedni zaklad,
- razvije občutek pripadnosti,
- sodeluje v skupini z istimi cilji,
- spodbudi lastne odločitve,
- sooblikuje aktivnosti.

5.3 Primeri dejavnosti

- pokaže željo po telesnem kontaktu in se nanj odzove,
 - ob masaži se zaveda delov lastnega telesa, se sprosti in občuti zadovoljstvo,
 - vzpostavi pozitiven odnos do lastnega telesa,
 - izrazi željo po sproščanju na določen način, si izbere najugodnejšo obliko sprostitve,
 - in poišče svoj način sproščanja,
-
- sprejema stimulacijo iz okolja preko čutnih zaznav in se nanje odziva, potrebuje mir, tišino, počitek in sprostitvev za umirjanje in sprostitvev,
 - sam vodi aktivnosti ob spremljevalcu, ki mu daje le občutek varnosti, želi v drugačen svet od vsakdanjega, samostojno uporablja snoezelen za sprostitvev in umirjanje,
-
- spozna in razlikuje kino, gledališče, opero, koncert in druge javne prireditve,
 - posluša in opazuje dogajanje na odru, spremlja prireditev do konca in se primerno vede, se vživlja v dogajanje in ustrezno izraža čustva,
 - razume vsebino, pripoveduje o vsebini filma, predstave in izraža mnenje o prireditvi,
 - razlikuje vrsti prireditev, sam si izbere prireditev, se nanjo pripravi in si prireditev samostojno ogleda,
 - na javni prireditvi sodeluje kot izvajalec,
-
- ob vožnji doživlja ugodje,
 - usmerja pozornost, doživlja različne hitrosti gibanja,
 - opazuje okolje, se orientira v različnih okoljih,

- spoznava in uporablja različna prevozna sredstva,
 - uči se novih spretnosti, npr. vožnje s skirojem, kolesom, razvija vztrajnost pri učenju in premagovanju daljav,
 - spoznava osnovne prometne predpise, zna poiskati pomoč v primeru nezgode,
 - samostojno uporablja javna prevozna sredstva, se prostorsko in časovno orientira,
 - pripravi kolo za kolesarjenje, uporablja zaščitna sredstva in s kolesarjenjem spoznava nove kraje,
- pozna različna AV sredstva, njihovo uporabo in delovanje,
 - uporablja aparature z namenom aktivnega preživljanja prostega časa, kupi primeren aparat,
 - sodeluje pri pripravi na izlet, določi cilj, pot,
 - spoznava novo okolje, se v njem orientira, primerja kraje in prej pridobljeno znanje,
- posluša usmerjen pogovor, izraža čustva, pasivno sodeluje v pogovoru,
 - je aktiven sogovornik, izraža svoje mnenje, predlaga temo pogovora, usmerja pogovor,
 - pozna namen trgovine, v kraju prepozna nakupovalne centre, trgovine in spoznava različne trgovine,
 - izbere trgovino glede na potrebo, izbere željeno blago,
 - pozna denar, njegovo vrednost, zna oceniti vrednost izdelkov, izbere blago glede na potrebe in denarne zmožnosti,
 - samostojno nakupuje,
- posluša, ko mu beremo, razume vsebino branega, izraža željo po poslušanju in branju,
 - bere knjige, časopis in revije, o vsebini prebranega pripoveduje in izraža mnenje,
 - sam izbere knjigo v šolski knjižnici, razlikuje zvrsti literarnih del,
 - obiskuje javno knjižnico v spremstvu, samostojno si izposoja knjige v javni knjižnici,
 - pomaga urediti šolsko knjižnico, bere sostanovalec, samostojno vodi šolsko knjižnico,
- spremlja športno dogajanje in prireditve, razlikuje med klubi in pozna športnike ,
 - navija za izbran športni klub, je član kluba, navijaške skupine, je aktiven član kluba in trenira s športniki,
 - s pomočjo ali samostojno izbere med ponujenimi aktivnostmi in v njej aktivno sodeluje,
 - predlaga določeno aktivnost, sodeluje kot pomočnik mentorju, vodi izbirno vsebino.

6 RAZVIJANJE AKTIVNEGA DRŽAVLJANSTVA

Aktivno državljanstvo narekuje udeležbo posameznika v družbi. Oseba z lastno voljo vpliva na svoj položaj in položaj drugih ljudi. Le tako lahko doseže pogoje za dobro počutje in varnost v kateri koli skupnosti. Posameznik lahko svoje potrebe in interese uresničuje na vseh področjih družbenega delovanja (socialnem, družbenem, političnem). Vsak učeči se državljan ima možnost in moč, da sooblikuje in vpliva na tisto področje življenja, kjer je koristen zase in za druge. Hkrati uveljavlja svoje pravice.

Z izobraževanjem in spodbujanjem oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v razvoju in dodatnimi motnjami želimo izpodriniti pasivnost, osebe vključiti v vsakodnevno aktivno

delovanje, tako da bodo s svojo dejavnostjo lahko vplivali na ugoden razvoj sebe, svoje družbe in države.

Vsebine aktivnega državljanstva ponujajo učenje veščin ter pridobivanje spretnosti za opravljanje državljskih obveznosti.

Razvijanje aktivnega državljanstva vključuje samozagovorništvo in zagovorništvo, samopodobo, socialne spretnosti, komunikacijske veščine, posameznika v vlogi samozagovornika, pravila, stališča in vrednote samozagovornika, vlogo samozagovornika v družbi in EU ter vlogo suportivne osebe.

6.1 Splošni cilji

- prepoznavanje lastnih potreb, interesov in problemov,
- razvijanje in pridobivanje sposobnosti in spretnosti s področja neverbalne in verbalne komunikacije,
- razvijanje socialnih spretnosti, ki so potrebne za uspešno delovanje v družbi,
- zaznavanje in doživljanje sebe kot različnega od drugih,
- razvijanje samostojnosti, neodvisnosti in samopotrditve,
- navajanje na samostojno odločanje in sprejemanje odgovornosti,
- razvijanje dejavnosti v različnih oblikah dogovarjanja in soodločanja,
- razvijanje sposobnosti in učnih veščin, potrebnih za uspešno komunikacijo med osebo in njenim zagovornikom,
- poznavanje pravic in obveznosti, ki izhajajo iz Deklaracije o človekovih pravicah ter iz posameznikovih ustanov oz. iz okolja, v katerem se izobražujejo in bivajo,
- poznavanje možnosti pomoči v primeru kršitev pravic s področja življenja in dela v Sloveniji in EU,
- vsebine aktivnega državljanstva povezovati z udeležbo proti socialni izključenosti.

6.2 Operativni cilji

- je aktiven v vsakdanjem življenju,
- zadovoljuje lastne potrebe in interese,
- razvija spretnosti in sposobnosti za uspešno neverbalno in verbalno komunikacijo,
- kot posameznik se oblikuje v osebnost s pozitivno samopodobo,
- zaznava osebne probleme,
- sodeluje pri razreševanju problemov skupine,
- sodeluje pri soodločanju v skupini,
- na različnih področjih se vključuje v ožje in širše družbeno okolje,
- pozna in poišče primerne poti do potrebnih informacij,
- sprejema in prenaša izkušnje ter upošteva dogovore,
- odgovorno in samostojno načrtuje ter uresničuje pomembne odločitve v svojem življenju,
- izbira primerne načine za uresničevanje zastavljenih ciljev,
- pozna pravico do izobraževanja, osebne integritete, lastnega uveljavljanja in opolnomočenja,
- poišče ustrezno pomoč v primeru, ko posamezna ustanova ali družba krši njegove pravice,
- pozna vlogo in pomen suportivne osebe ter jo v primeru pomoči poišče,
- uporablja primerne oblike sporazumevanja in sporočanja,
- prepozna svoje osebne lastnosti,
- prepozna osebne lastnosti oseb, s katerimi komunicira,

- zaznava dinamiko odnosov,
- pozna in uporablja spretnosti uspešnega dogovarjanja in reševanja sporov.

6.3 Primeri dejavnosti

- odkloni, kar mu ni všeč,
- izbere živilo pri zajtrku,
- za sporočanje izbere primerno obliko neverbalne komunikacije,
- prepozna in uporablja slikovne simbole,
- uporablja primerno obliko govornega sporočanja,
- interese, želje in težave sporoča osebi, ki lahko pomaga pri uresničitvi in razrešitvi,
- je aktiven v socialnih igrah v skupini,
- soodloča pri izbiri sostanovalca,
- sam izbira vrsto zaposlitve,
- izbira prijatelje za druženje v prostem času,
- izbira vsebine prostega časa,
- sodeluje pri načrtovanju svojega individualiziranega programa,
- izbira vsebine in programe izobraževanja,
- sam izbira osebe s katerimi se dogovarja,
- izbere ali odkloni zagovornika,
- s treningom verbalnega sporočanja pridobi spretnosti za uspešno komunikacijo s svojim zagovornikom,
- zaupa zagovorniku in z njim dobro sodeluje,
- na primeren način razrešuje svoje probleme,
- skrbi za dobre medsebojne odnose in pomaga vsem, ki so potrebni pomoči,
- odpravlja neželene oblike vedenja, ki so moteče za sostanovalce ali druge osebe,
- je seznanjen s hišnim redom, kjer biva in ga upošteva,
- uporablja telefon za pomoč v stiski,
- pozna pomembne telefonske številke za iskanje pomoči, ter jih uporablja,
- osebno prevzema pošto,
- sam ali s pomočjo pooblaščenega osebe ravna s svojim denarjem (nakupuje, si naroča, izbira...),
- sodeluje na skupnih srečanjih in sestankih,
- daje pobudo za sklic srečanja sestanka,
- izmenjuje izkušnje v skupini,
- predstavi problem v širši skupini,
- se pogovarja o pravicah in dolžnostih,
- prebira literaturo za seznanjanje s pravicami in dolžnostmi (lahko berljiv jezik),
- zahteva pogovor z odgovorno osebo v ustanovi,
- se pritoži odgovorni osebi,
- svobodno izbira oblike komunikacije s starši,
- sam odloča o obiskih staršev in odhodih v domače okolje.

7 INTIMNO ŽIVLJENJE IN ODNOSI MED SPOLOMA

Oblike poučevanja in informiranja o različnih vprašanjih povezanih s spolnostjo in odnosi med spoloma se označuje s pojmom spolne vzgoje. Pri delu z osebami z zmerno, težjo in

težko motnjo v razvoju se izkazuje njena povezanost s splošno socialno vključenostjo in osvajanju veščin za vsakodnevno življenje .

Program intimnega življenja in odnosov med spoloma se lahko odvija:

- neformalno, kjer razumemo vzgojo v naravnih pogojih, katera ni planirana, definirana, pač pa se izvaja spontano po potrebi in
- formalno, t.j. strukturirano in planirano, ter programirano v definiranih pogojih.

V ožjem smislu se nanaša na informiranje in poučevanje spolnih tem, v širšem smislu pa na razvoj veščin in oblik obnašanja.

Program je usmerjen predvsem na dvig zavesti in znanj o intimnosti in medosebnih odnosih oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju ter na posredovanje informacij o različnih vprašanih povezanih s spolnostjo, na primeren in razumljiv način.

Intimno življenje in odnosi med spoloma vključujejo izgradnjo pozitivne spolne identitete, komunikacijo o spolnosti brez občutka sramu, krivde ali celo strahu, osvajanje primernih oblik spolnega izražanja v skladu z individualnimi potrebami, sposobnostmi in možnostmi, osvajanje socialnih veščin za vzpostavljanje prijateljskih in partnerskih odnosov ter prepoznavanje rizikov spolnega obnašanja in načinov zaščite.

7.1 Splošni cilji

- pridobivanje temeljnih znanj o intimnosti in medosebnih odnosih,
- gradnja pozitivne spolne identitete,
- prepoznavanje in poimenovanje telesnih in spolnih organov,
- pridobivanje temeljnih znanj o spolnem razvoju,
- razumevanje menstruacije,
- diferenciacija oblik spolnega obnašanja ter s tem povezane družbeno sprejemljive norme in vrednote,
- razlikovanje med primernim in neprimernim spolnim vedenjem,
- razumevanje nosečnosti in poroda,
- prepoznavanje pomena in načina preprečevanja zanositve,
- razumevanje zakonske vloge in prepoznavanje elementov dobrega odnosa,
- dvigovanje zavesti o samospoštovanju,
- prepoznavanje potencialno nevarnih situacij in zaščita pred zlorabo.

7.2 Operativni cilji

- glede na sposobnosti komunicira verbalno ali neverbalno z osebami nasprotnega spola,
- osvetli lastne vrednote in lastnosti, odkriva razlike in podobnosti med nami,
- diferencira zunanje in notranje ženske in moške spolne organe ter se seznanji z njihovo funkcijo,
- prepozna in razume, kakšne spremembe se dogajajo tekom razvoja na telesu in spolnem dozorevanju v obdobju otroštva, mladostništva, odraslosti in staranja,
- pozna pojav menstruacije in njeno funkcijo,
- pozna uporabo higienskih sredstev v času menstruacije,
- pozna načine za ublažitev bolečin v času menstruacije,
- zadovoljuje spolno poželenje na primeren način,
- pozna pravila primerne spolnega obnašanja,
- se primerno vede v javnem in zasebnem prostoru,
- pozna razliko med ugodnimi in neugodnimi dotiki, ter možnost in način odklanjanja neugodnih telesnih kontaktov,
- pozna osnovne znake nosečnosti,
- pozna različne oblike zaščite, načine delovanja in uporabe,

- razume vlogo zakonske zveze,
- spozna obveze partnerjev v zakonu ter odnos med zunaj zakonskima partnerjema, vlogo posameznika in reševanje konfliktnih situacij v partnerstvu,
- pozna pomen in pravilno uporabo besede »NE« v intimnem življenju in medosebnih odnosih,
- prepozna potencialno nevarne situacije in pravilno reagira v takšni situaciji,
- zna poiskati pomoč v primeru nevarnosti spolne zlorabe,
- zna poiskati pomoč v primeru konflikta med partnerjema.

7.3 Primeri dejavnosti

- v skupinskih igrah in aktivnostih se druži z osebami nasprotnega spola,
- poišče osebo nasprotnega spola ter z njo komunicira z verbalno ali neverbalno komunikacijo,
- opiše svoj zunanji zglede, pozna svoje dobre in slabe lastnosti,
- odkrito pove, kaj mu je všeč na sebi, na drugi osebi, prijatelju, znancu,
- na sliki odkriva razlike med moškim in žensko,
- opazuje obrise ženskega in moškega telesa ter vriše dele telesa moškemu in ženski,
- na risbi prepozna notranje ženske in moške spolne organe ter jih poimenuje,
- pojasni funkcijo ženskih in moških spolnih organov,
- opiše spremembe na telesu v času odraščanja preko fotografij iz različnih starostnih obdobjih,
- s pomočjo fotografij golega telesa v različnih razvojnih obdobjih ugotavlja spremembe na telesu,
- v razgovoru spoznava pojav menstruacije, kdaj nastopi, kakšne težave jo spremljajo,
- opiše svoje težave v času menstruacije,
- s pomočjo konkretne ponazoritve spozna uporabo higienskih pripomočkov v času menstruacije,
- vodi koledarček menstrualnega ciklusa,
- na primeru vaj spoznava, kako lajšamo bolečino v času menstruacije,
- s pomočjo igranja vlog spozna dopustne in nedopustne oblike spolnega obnašanja,
- s pomočjo vprašanj v skupini spozna, s kom je dovoljeno poljubljanje in objemanje, intimno dotikanje in spolni odnos,
- na primeru zgodbe spoznava masturbacijo ter pomen higiene,
- s pomočjo igranja vlog ugiba, kakšno je primerno in neprimerno vedenje v javnem in zasebnem prostoru,
- s pomočjo ustreznega filma ali revije zadovoljuje svoje spolne potrebe,
- z ogledom filma spozna potek nosečnosti in porod,
- obišče ginekološko ambulanto, kjer spozna ginekologa, namen pregleda in kontracepcijska sredstva,
- v pogovoru spozna vlogo partnerskega odnosa, tolerantnost in nežnost,
- z igro vlog se nauči uporabe besede NE,
- s pomočjo fotografij prepozna potencialno nevarne situacije,
- v razgovoru razvija občutek varnosti,
- v primeru nevarnosti poišče zaupno osebo in ji nevarnost zaupa,
- v primeru prepira med partnerjema poišče zaupno osebo,
- v pogovoru razvija primeren odnos do istospolne partnerske zvez.

8 DELOVNE IN ZAPOSLOTVENE TEHNIKE

Področje delovne in zaposlitvene tehnike predstavlja praktičen del celotnega usposabljanja udeleženca za življenje in delo.

Le-ta naj bi spoznal različne poklice in tehnike dela, tako doma, kot v delavnici in se pripravil za čim bolj samostojno življenje in delo po končanem šolanju. Poleg osvajanja delovnih navad, ohranja in si pridobiva motorične spretnosti, socialne in komunikacijske veščine. Ob vsem tem pa si razvija vztrajnost, natančnost in skrb za svoje lastno zdravje.

Z uporabo AV sredstev, računalnika, različnih orodij in strojev, z metodami neposrednega opazovanja in praktičnega dela daje področje delovne in zaposlitvene tehnike udeležencu možnost pridobivanja lastnih izkušenj.

Področja dejavnosti delovne in zaposlitvene tehnike zajema deset vsebin: učenje o delu in poklicih, ročna obdelava materialov, strojne obdelave materialov, transport, grafične tehnike, tisk, kmetijska, vrtnarska in vinogradniška opravila, skrb za domače in divje živali, proizvodno delo, hišna opravila, kuhanje in slaščičarstvo, druge delovne in zaposlitvene tehnike, tekmovanje v ročnih spretnostih - vključevanje v abilimpiado.

Pri načrtovanju in izvajanju predlaganih ciljev in dejavnosti je potrebno vsebine prilagajati ali dopolnjevati.

8.1 Splošni cilji

- spoznavanje, da vsi odrasli opravljajo nek poklic,
- spoznavanje z delom kot temeljno vrednoto za obstoj,
- spoznavanje soodvisnosti ljudi glede na poklice, ki so nujni v družbeni skupnosti,
- seznanjanje z vsebinami, cilji in pomenom dela različnih poklicev (poštar, zdravnik, učiteljica, čistilka, kuharica, šivilja...),
- pripravljane za poklic ali delo v delavnici (VDC),
- uvajanje v enostavne delovne tehnike posameznih poklicev (mizar, šivilja,...),
- navajanje na natančnost in vztrajnost pri delu,
- navajanje na varno uporabo materialov, orodja in zaščitnih sredstev,
- privajanje na časovno vztrajanje, na natančnost in doslednost pri delu,

- spoznavanje različnih materialov in tehnik obdelave,
- navajanje na samostojno uporabo zaščitnih sredstev,
- razvijanje delovnih navad ter koordinacije gibov in spretnosti,
- razvijanje pozornosti,
- razvijanje socialnih veščin in spodbujanje komunikacije,

- seznanjanje z namenom in pomenom strojne obdelave, transportnih naprav in poti,
- seznanjanje z vrstami gibanja strojev in orodij,
- spoznavanje zaščitnih sredstev in pravil varnega dela na strojih in orodjih,
- spoznavanje transportnih naprav in poti,

- spoznavanje različnih papirnih materialov,
- spoznavanje različnih zvrsti grafičnih tehnik,
- spoznavanje različnega orodja, priprav, naprav in strojev v grafični industriji,
- navajanje na uporabo zaščitnih sredstev,

- navajanje na optimalen izkoristek delovnih zmožnosti,
- navajanje na razvijanje spretnosti in delovnih navad,

- spoznavanje in doživljanje uspehov pri delu,
- navajanje na krepitev samozavesti in ustvarjanje pozitivne samopodobe,
- navajanje na usposabljanje in uvajanje v delo pod posebnimi pogoji,
- pridobivanje senzornih izkušenj, zaznav,
- razvijanje izkustvenega učenja,
- razvijanje sposobnosti opazovanja rastlin, naravnih pojavov ter orientacije v okolju,
- spodbujanje k aktivnemu sodelovanju v spoznavanju rastlin, naravnih pojavov, orodja,
- razvijanje miselnih procesov: pozornost, sklepanje, predvidevanje, pomnjenje,
- spoznavanje in pridobivanje spretnosti in veščin za delo na kmetiji,
- seznanjanje s kmečkimi običaji,
- spoznavanje pomena pridobivanja zdrave prehrane,
- prepoznavanje enostavnih poljščin, vrtnin, sadja,
- spoznavanje posameznih opravil v kmetijstvu, vrtnarstvu, sadjarstvu, vinogradništvu,
- razvijanje primernega odnosa do dela (na polju, vrtu, sadovnjaku, vinogradu) in odgovornega ravnanja,
- spoznavanje pomena letnih časov za posamezna opravila,
- spoznavanje pomena sodelovanja in medsebojne pomoči,
- razvijanje zaznavnih spretnosti s sprejemanjem informacij preko vidnega, slušnega, okušalnega, tipalnega in kinestetičnega občutka,
- spoznavanje različnih opravil v gospodinjstvu, živil, gospodinjskih pripomočkov,
- spodbujanje in razvijanje pozornosti,
- razvijanje koordinacije gibov in spretnosti, grobe ter fine motorike,
- razvijanje delovnih navad,
- razvijanje socialnih veščin,
- spodbujanje komunikacije, sodelovanja, medsebojne pomoči,
- pridobivanje senzornih izkušenj, zaznav, predstav,
- razvijanje izkustvenega učenja,
- spodbujanje k aktivnemu sodelovanju v spoznavanju živali in njihovega okolja,
- razvijanje sposobnosti opazovanja živali, pojavov,
- razvijanje primernega odnosa, skrbi za živali ter odgovornega ravnanja,
- pridobivanje stališč in vrednot,
- razvijanje različnih ročnih spretnosti,
- navajanje na uporabo znanj in spretnosti na tekmovanju,
- razvijanje socialnih veščin.

8.2 Operativni cilji

- opazuje delo posameznikov v delovnem okolju in delovni organizaciji,
- poimenuje poklice staršev, sosedov, družinskih prijateljev, sorodnikov,
- posnema elemente dela preko igre vlog,
- prepozna prostore namenjene za delo (delavnica, proizvod. hala, zunanja delovišča...),
- prepoznava in poimenuje različna orodja in stroje,
- spoznavanje in prepoznavanje predmetov iz različnih materialov v okolju,
- spoznavanje uporabe ročnih orodij,
- izvajanje aktivnosti po navodilih,

- samostojno izvajanje aktivnosti samostojnih obdelav,
 - zavedanje nevarnosti poškodb pri delu in uporaba ustreznih zaščitnih sredstev,
- zavedanje nevarnosti pri strojni obdelavi različnih materialov,
 - spoznavanje in pomen zaščite mehanskih prenosov na strojih,
 - uporaba osebnih zaščitnih sredstev (delovna obleka, zaščitna očala, rokavice...),
 - spoznavanje transportnih naprav in poti v tovarni (viličar, palete, zabojniki, dvigala, vozički, kamioni, druga dostavna vozila...),
- spoznavanje in opazovanje aktivnosti v grafični delavnici,
 - spremljanje postopkov oblikovanja tiskovine,
 - prepoznavanje in poimenovanje različnih orodij, strojev ter materialov v delavnici,
 - ločevanje grafičnih tehnik,
 - prepoznavanje uporabe različnih strojev in naprav,
 - izvajanje aktivnosti po navodilih,
 - zavedanje nevarnosti poškodb pri delu ter uporaba ustreznih zaščitnih sredstev,
- vključevanje v zaposlovanje s proizvodnimi deli v večjih serijah in prilagojenih fazah, ki so med seboj smiselno povezane,
 - vključevanje v zaposlovanje na integriranih delovnih mestih, kjer se na enem delovnem mestu opravi več delovnih faz,
 - razvijanje sposobnosti in zmožnosti za doseganje kvalitete in količine v časovnih rokih z namenom doseganja tržne vrednosti dela,
 - usposabljanje in navajanje na varno delo, uporabo zaščitnih sredstev, upoštevanje navodil in delovnih postopkov,
- spoznavanje in prepoznavanje posameznih poljščin, vrtnin, sadja,
 - spoznavanje pomena pridelovanja hrane za ljudi in živali,
 - spoznavanje kmetijske dejavnosti v domačem okolju in običajev, ki so spremljali kmečka opravila v preteklosti,
 - spoznavanje in prepoznavanje različnih letnih časov,
 - spoznavanje vremenskih pojavov,
 - prepoznavanje lastnih spretnosti,
 - spoznavanje življenja na kmetiji,
 - spoznavanje ustreznega orodja, pripomočkov in strojev,
 - spoznavanje nevarnosti pri delu,
 - spoznavanje načinov pridelovanja vrtnin, poljščin,
 - spoznavanje različnih opravil (okopavanje, setev, žetev, škropljenje, obrezovanje...),
- prepoznavanje namembnosti različnih prostorov,
 - opazovanje, naštevanje in pravilno poimenovanje opreme, pripomočkov v kuhinji,
 - spoznavanje osnov vzdrževanja posode, pribora, pripomočkov ter pohištvene opreme,
 - razvijanje orientacije,
 - usvajanje kulturne in higienske priprave in uživanja hrane,
 - razvijanje sposobnosti za opravljanje preprostih gospodinjskih opravil (pospravljanje, pometanje, čiščenje, kuhanje...),
 - spoznavanje živil in načinov shranjevanja,
 - navajanje na varno rokovanje s priborom, pripomočki, aparati,

- učenje priprave napitkov (čaj, kava...), enostavnih jedi (prigrizek, enolončnica...), slaščic (sadna solata, biskvit, palačinke...),
- seznanjanje z delom po receptu, postopek dela po receptu,
- seznanjanje in varna uporaba štedilnika, cvrtnika, mesoreznice,
- razvijanje občutka za urejenost prostora (obleka, obutev, predmeti, razporeditev...),
- spoznavanje in razlikovanje značilnih okolij v ožji okolici,
- spoznavanje najpogostejših živali v njem (okolju),
- spoznavanje, da živa bitja potrebujejo za življenje hrano, vodo, zrak, okolje,
- prepoznavanje in poimenovanje domačih živali, divjih živali,
- spoznavanje pomena letnih časov za živali,
- spoznavanje, da se živa bitja med seboj sporazumevajo, razmnožujejo, živijo, umrejo,
- spoznavanje odnosa človek – žival,
- sodelovanje pri skrbi za domače živali,
- spoznavanje tekmovalnih zvrsti v ročnih spretnostih,
- spodbujanje izdelave določenega izdelka,
- vrednotenje lastnih izdelkov ter izdelkov drugih,
- pripravljanje na tekmovanje v ročnih spretnostih.

8.3 Primeri dejavnosti

- opazuje učitelja, ravnatelja, kuharico, tajnico, hišnika, poštarja,
- ogleda si prostore v katerih delajo ljudje (delavnica, proizvodna hala, zunanja delovišča...),
- posnema oziroma igra igro vlog v posameznih poklicih,
- ogleduje, otipa, posluša različno orodje in stroje,
- z otipom ugotovi težo, trdoto, gladkost površine, barvo, uporabo,
- ločuje materiale v skupine glede na material, poimenuje predmete, opiše uporabo posameznih materialov (les za pohištvo, papir za knjige...),
- poimenuje pripomočke za obdelavo,
- ogleda si tovarniške delavnice z različnimi stroji,
- opazuje stroje z različnimi vrstami gibanja ter zaščito z vidika varnosti delovanja,
- aktivno sodeluje pri strojni obdelavi različnih materialov,
- spremlja delovanje transportnih strojev in poti v tovarni,
- ogleduje delovne operacije ofset tiska,
- spoznava in ločuje stroje (rezalni, zbiralni, zgibalni, spenjalni, lepilni...),
- opazuje in sodeluje pri delovnih operacijah plastificiranja, spiraljenja, spenjanja, broširanja, perforiranja,
- opazuje in sodeluje pri delovnih operacijah (razrez, lepljenje, spenjanje v knjigoveštvu),
- z natikanjem sestavlja elemente v celoto,
- privija vijake v tulce z navoji,
- sortira posamezne elemente po obliki,
- šteje elemente in jih vstavlja v embalažo,

- vari plastične vrečke z varilnim strojem za plastiko,
- prešteva, sortira in pakira gotove elemente in jih pripravi za odpremo,
- sprehodijo se v bližnjo okolico in opazujejo polje, vrt, sadovnjak, vinograd,
- poimenujejo posamezne poljščine, vrtnine, sadje,
- v naravi opazujejo in doživijo značilnosti vremena,
- ugotavljajo kateri sadež držijo v roki,
- neposredno okušajo, vonjajo posamezne pridelke,
- pripravijo si manjši obrok iz različne zelenjave, sadja,
- poskrbijo za urejenost bližnje okolice,
- obišejo bližnjo kmetijo,
- sodelujejo pri manjših opravilih na kmetiji (pograbijo listje, travo, očistijo plevel, prekopljejo, oblikujejo gredo, sejejo, sadijo, zalivajo...),
- pobirajo pridelek iz grede,
- skrbijo za cvetlične gredice,
- poimenujejo posamezna orodja, stroje in poznajo namembnost le teh,
- samostojno rokujejo s posameznim orodjem,
- sodelujejo pri pobiranju, obiranju in shranjevanju pridelkov, sadja,
- spoznavajo nevarnosti pri delu s stroji,
- sadje lupijo, režejo, opazujejo,
- poznajo vinsko trto, vinograd,
- poznajo opravila v vinogradu,
- poznajo vrste grozdja,
- poznajo uporabo grozdja, pripravijo si napitek iz grozdja,
- opazuje prostor, kuhinjo, opremo in prepozna značilne elemente kuhinje,
- prepozna in poimenuje posodo, pribor, živila, gospodinjske pripomočke,
- sodeluje pri urejanju, pospravljanju prostorov,
- pripravi delovni prostor, živila ter pripomočke,
- prepozna in poimenuje zamrznjena živila in živila v konzervi,
- pozna hladilnik in njegovo funkcijo,
- uporablja male gospodinjske aparate (mešalec, tehniko, multi praktik),
- stehta različna živila,
- sodeluje pri pripravi zajtrka, kosila, malice,
- pripravljeno hrano primerno postreže,
- pozna kuharske knjige in izdela slaščico po receptu,
- izdela poljubno pecivo samostojno,
- skrbi za čistočo kuhinje in ostalega življenjskega prostora,
- pazi na obleko, uporablja predpasnik,
- pozna funkcijo pomivalnega korita, pomije in obriše posodo,
- pomaga drugemu pri gospodinjskih opravilih,
- obišejo bližnjo kmetijo in si ogledajo, božajo domače živali,
- nekatere živali poimenujejo po njihovem imenu,
- pogovarjajo se s kmetom o pomenu živali za kmetijo,
- prepoznajo in imenujejo glasove živali,
- povežejo domače živali in njihove koristi,

- divje živali si ogledajo v naravnem okolju (gozd, travnik, polje) ter živalskem vrtu,
 - obiščejo živalski vrt ter si ogledajo živali, njihova bivališča, hranjenje živali,
 - pozorno poslušajo oglašanje posameznih živali ter jih skušajo prepoznati,
 - oblikujejo primeren odnos do živali,
 - obiščejo bližnjo lovsko družino,
 - obiščejo bližnje kinološko društvo,
 - spoznajo pomen delovanja društev proti mučenju živali,
 - skrbijo za domačo žival v hiši in hlevu (hranjenje, čiščenje...),
 - skrbijo za ptice pozimi,
-
- spozna tekmovalne zvrsti (ob rednem vzgojno-izobraževalnem delu, bilten abilimpiade, praktičen prikaz),
 - izbere tekmovalno zvrst, ki jo zmore in jo ima rad,
 - se pripravlja na tekmovanje v ročnih spretnostih,
 - sodeluje na tekmovanjih.